

استاد ESTAD

ESKİ TÜRK EDEBİYATI ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

[Journal Of Old Turkish Literature Researches]

[PROF. DR. ÂDEM CEYHAN'A 60. YAŞ ARMAĞANI]

E-ISSN: 2651-3013

DOI Number: 10.58659/estad.1479348

Cilt: 7 Sayı: 2 Haziran 2024

ss. 875-920

Makalenin Geliş

Tarihi

07/05/2024

Makalenin

Kabul Tarihi

27/05/2024

Yayın Tarihi

30/06/2024

NECÂTÎ BEY DÎVÂNİ NÜSHALARINDA YER ALAN ŞÜPHELİ ŞİİRLERE DAİR BAZI TESPİT VE DEĞERLENDİRMELER¹

Enes İLHAN²

ÖZET

XV. yüzyılın önemli şairlerinden olan Necâtî Bey, klasik Türk şiirinde kendine mahsus bir çizgi oluşturmuş, gerek kendi devrinde gerekse kendisinden sonra yaşayan şairler üzerinde derin tesirler icra etmiştir. *Dîvân*'ında yer alan bazı şiirlerinde Necâtî Bey, orijinal mana ve hayal temininden yoksun, taklitten öteye geçmeyen ve birbirlerinin şiirlerini aşmaktan başka bir şey yapmayan şairlerle ilgili ciddi eleştirilerde bulunmaktadır. Ayrıca *Dîvân*'ını ömrünün son zamanlarına doğru tertip etmesinden ve kâtiplerle ilgili eleştirel şiirlerinden, şiirlerinin mana ve hayallerinin başkalarının eliyle değiştirilmesinden duyduğu endişeye tanık olunmaktadır. Nitekim *Necâtî Dîvânı* nüshalarındaki bazı şiirlerin başka şairlerin divan nüshalarında da bulunması Necâtî Bey'in şiir hırsızlığına ve müstensih müdahalelerine dair endişelerinde haksız olmadığını göstermektedir. Alan yazında Şevkî ve Revânî divanları özelinde yapılan karşılaştırma çalışmaları bulunmakla beraber karışma sürecinin tüm *Necâtî Dîvânı* nüshalarındaki durumunun tespitinin ve varsa şiir karışıklıklarının görüldüğü başka şairlerin belirlenmesinin gerekliliği ortadadır. Böyle bir amaçla yola çıkılarak bu çalışmada, çeşitli vasıtalarla yaklaşık beş yüze yakın divan metni ile Necâtî şiirleri

¹ Bu makale, Dr. Enes İlhan tarafından Prof. Dr. İsmail Hakkı AKSOYAK danışmanlığında tamamlanan "Necati Bey Divanı: Metin - Bağlamlı Dizin-İşlevsel Sözlük" isimli doktora tezinden türetilmiştir.

² Dr. Arş. Gör., Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Edebiyatı ABD., enesilhan@nku.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-4452-5717

Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi [ESTAD]

[Prof. Dr. Âdem CEYHAN Armağanı]

Cilt: 7 Sayı: 2 Haziran 2024 ss. 875-920

karşılaştırılmış, 32 şiirin çoğunluğu Necâti Bey ile aynı dönemde yaşayan 14 şairin divanında da yer aldığı ortaya çıkarılmıştır. Şiirlerin 96 adet *Necâti Divânı* nüshasında izleri takip edilerek Necâti Bey'e ait olabilecekler ile atfedilenlere dair bazı değerlendirmelerde bulunulmuştur. Ayrıca başta nazire mecmuaları olmak üzere pek çok şiir mecmuası da taranarak hem şiirlerin klasik şiirin aktüelindeki durumları ortaya konmuş hem de divan nüshaları temelinde şekillenen çalışma şiir mecmualarıyla da desteklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Necâti Bey, Divan Nüshaları, İntihal, Müstensih, Revânî, Şevkî

SOME DETERMINATIONS AND EVALUATIONS ON THE SUSPICIOUS POEMS IN THE COPIES OF NECÂTÎ BEYS DIWAN

ABSTRACT

Necâti Bey, one of the important poets of the 15th century, created a unique line in classical Turkish poetry and had a deep impact on the poets living in his time and after him. In some of his poems in his *Divân*, Necâti Bey makes serious criticisms about poets who lack original meaning and imagination, who do nothing more than imitation, and who do nothing but plagiarize each other's poems. In addition, the fact that he compiled his *Divân* towards the end of his life and his critical poems about the clerks shows his concern about the meaning and dreams of his poems being changed by the hands of others. Although there are comparative studies in the literature specifically for Şevkî and Revânî divans, it is obvious that it is necessary to determine the situation of the confusion process in all *Necâti Divan* copies and to identify other poets, if any, in whom poetry confusions are observed. For this purpose, nearly five hundred divan texts and Necâti poems were compared with various tools, and it was revealed that the majority of 32 poems were included in the divans of 14 poets who lived in the same period as Necâti Bey. These poems were scanned in 96 copies of *Necâti Divan* and some evaluations were made regarding those that may belong to Necâti Bey and those that are attributed to them. In addition, many poetry journals, especially nazire journals, were scanned and the current situation of poems in classical poetry was revealed, and the study, which was based on divan copies, was also supported by poetry journals.

Keywords: Necâti Bey, Copies of Divan, Plagiarism, Clerk, Revânî, Şevkî

GİRİŞ

Şairlerin hayatlarının belirli dönemlerinde şiirlerini bir araya getirip tertip ettiği divanlar, klasik Türk şiirinin edebî birikiminin takip edildiği önemli metinlerdir. Divan tertip etmek, şair için gelenekte yer edinme ve geleceğe uzanma anlamında bir övünç vesilesidir. Divan oluşturmaya ömrü vefa etmemiş veya türlü sebeplerle divanı günümüze ulaşmamış şairler, edebî şahsiyetleri itibarıyla silik bir görünüme sahiptir. Şiir mecmualarından şiirlerine ulaşılsa da şairlerin ayaklarının yere basması ve görünür olmaları divanları aracılığıyla. Belirli bir tertip şemasıyla oluşturulan divanlar, içten

dışa doğru kendi disiplini şairine yansıtır. Nitekim dibaceden, şairin şiir ve şairlik ile ilgili görüşleri, terkiib-i bend ve kasidelerinden toplumun çeşitli kesimleriyle olan irtibatları, gazellerinden güzele olan ilgileri, kıta ve nazımlarından hayatın türlü veçhelerine yönelik fikirleri temin edilebilmektedir.

Metnin sıhhati noktasında, kuruluş ve istinsah süreci itibarıyla divanlar; pek çok şairin şiirlerinin yer aldığı, genelde sabit bir metni esas almayıp toplumun beklentisine ve derleyicisinin beğenisine göre hazırlanan şiir mecmuaları ile sözlü kaynaklara da yer yer müracaat ile kaleme alınan tezkire metinlerine göre çok daha güvenilirlerdir. Ancak farklı şairlerin divan nüshalarında aynı şiirlerin görülmesi bu güvenin de bir sınırının olduğuna işaret etmektedir. Son yıllarda artan edebî metin neşirleri ve başta intihal programları olmak üzere çeşitli tarama programlarının varlığı böylesi metin karışıklıklarının tespitini kolaylaştırmış ve şiir karışıklıklarıyla ilgili alan yazında takip edilebilir bir literatürün oluşumuna vesile olmuştur.³ *Necâtî Divânı* nüshalarında görülen bazı şiir karışıklıkları tarama, karşılaştırma ve şüphe perspektifinden incelenmesi lüzumunu meydana getirmiştir.

Necâtî'nin Manisa'da bulunduğu esnada hamisi Müeyyedzâde Abdurrahman Çelebi'nin (ö. 922/1516-17) telkiniyle oluşturduğu *Divân*'ının 103 adet nüshası tespit edilmiştir (İlhan, 2023a: 41). 96 adet nüshaya ulaşılmış ve bu nüshalardaki şiirlerin kümülatif dökümleri yapılarak hangi şiirin kaç nüshada yer aldığı belirlenmiştir (İlhan, 2023a: 3461-3656). Çalışmamızda, daha önce Necâtî ile Revânî (bk. Tanyıldız, 2015), Sehi Bey (bk. Yılmaz, 2019) ve Şevkî (Tılfarlıoğlu, 2022a; Tılfarlıoğlu, 2022b) divanları özelinde yapılan karşılaştırma işlemi yüzlerce divan metnine uygulanmıştır. Divan metinleri zemininde hareket edilmekle beraber şiir mecmuaları da dikkate alınmış ve elde edilen verilerden şiir atıflarına ve aidiyetlerine yönelik bazı tespitlerde bulunulmuştur.

1. Karışıklığa Maruz Kalan Şiirler ve Bazı Değerlendirmeler

Bir şiirin birçok şairin divanında yer aldığı tespitini bazı tarama faaliyetleriyle yapılabilmektedir. Her şeyden önce taramada kullanılacak metinlerin nicelik ve nitelik bakımından belirli bir seviyede olması gerekmektedir. Geçmişten günümüze klasik Türk şiiri çerçevesinde divan metinleri ve şiir mecmuaları olmak üzere çeşitli metin türlerine dair kaleme alınan neşir çalışmaları belirli bir yekûna ulaşmıştır. Yüksek lisans ve doktora düzeyinde gerçekleştirilen binlerce akademik çalışmaya "YÖK Tez" vasıtasıyla ulaşılabilmektedir. "Kültür

³ Farklı şairlerin divanlarında görülen benzer şiirlere dair bazı çalışmalara ilerleyen bölümlerde atıfta bulunulacağından burada ayrıca temas etmeye lüzum duyulmamıştır.

ve Turizm Bakanlığı” ile “Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı”, bazı divan ve mecmua metinlerini e-kitap halinde yayımlamaktadır. Tüm bu platformlar şiir karışıklıklarının tespitinde faydalanılacak metin kaynaklarına ulaşmada önemli bir rol oynamaktadır.

İlk aşamada temin edilen metinler *Necâti Dîvânı* metni ile birebir karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırma “İthenticate” intihal yazılım programının “doc-to-doc comparison” uygulamasıyla gerçekleştirilmiştir. Bu uygulama sayesinde bir metin beş ayrı metinle kelime benzerlikleri açısından karşılaştırılabilmekte ve benzerlikler raporlanabilmektedir⁴. Ayrıca “İthenticate, Turnitin, İntihal.net” gibi benzerlik ölçücü programlar, metinlerin internet ortamında yayımlanan başka metinlerdeki mevcudiyetini bulmakta yararlanılabilecek önemli programlardır.

Yukarıda bahsedilen yöntemle taranan bine yakın divan ve mecmua metninden hareketle *Necâti Dîvânı* nüshalarındaki şiirlerin muhtelif şairlerin divan nüshalarında da yer aldığı tespit edilmiştir. Aşağıdaki tabloda karışıklığa uğrayan şiirlerin dökümü yer almaktadır:

Tablo: Şairlerin divanlarında tespit edilen Necâti şiirleri⁵

NECÂTİ	REVÂNİ (ö. 929/ 1523) ⁶
--------	------------------------------------

⁴ Bu uygulama vasıtasıyla şiir mecmualarında yer alıp da basılı divan metninde bulunmayan Necâti şiirlerinin tespiti yapılmış ve tespit edilen şiirler, tanıklanma esasına göre Necâti’ye ait olabilecek olanlar, tek tanıklılar ve şüpheli şiirler şeklinde gruplandırılmıştır. Böylece şiir mecmualarından temin edilen basılı divan metinlerinde yer almayan şiirlerin aidiyetine dair bir yöntem teklifinde bulunulmuştur. İlgili çalışma için bk. (İlhan, 2023b).

⁵ Tablo hazırlanırken karışmış şiirlerin her iki şairin de divan nüshalarında yer alıyor olmasına dikkat edilmiş yalnızca şiir mecmualarında tanıklanan manzumeler dikkate alınmamıştır. İlk sütuna *Necâti Dîvânı*’nda alıntılanan şiir ve diğer sütuna ise karışıklığın tespit edildiği şairin divanında yer alan şiir eklenmiştir. Diğer şairlerin şiirleri tabloya eklenirken *Necâti Dîvânı*’nda olduğu şekilden farklı kelime, kelime grupları ve beyitler varsa koyu karakterle gösterilmiş; *Necâti Dîvânı*’nda görülen farklı beyitler ise köşeli parantez ile belirtilmiştir. “Tanıklar” başlığı altında şiirlerin divan nüshalarında ve şiir mecmualarında tanıklanma durumları ortaya konmuştur. Bu kısımda divan nüshalarındaki tanıklanma durumları basılı divanlardan elde edilen veriler ile sayısal olarak ifade edilmiştir. *Revânî Dîvânı* neşrinde manzumelerin hangi yazma eserlerden temin edildiğine dair veriler olmadığından temin edilen iki adet *Revânî Dîvânı* nüshasına bakılmış ve varak numaraları dipnotta gösterilmiştir. Mecmua tanıkları ise kütüphane isminin ve arşiv numarasının verilmesi ve alıntılanıldığı kaynak metnin gösterilmesi suretiyle ifade edilmiştir. Makalede divan nüshaları merkezde olduğu halde mecmua tanıklarının da tabloda gösterilme sebebi tüm şairlerin divanlarının nüsha adetlerinin Necâti ölçüsünde olmayışıdır. En çok karışıklığın olduğu şairden en aza doğru bir sıralama takip edilmiştir. *Necâti Dîvânı*’nda İlhan neşri esas alınmış, bazı şiirlerin neşirde gösterilip gösterilmemesiyle ilgili tasarruf farklılıkları varsa Tarlan ve Yılmaz neşirlerindeki durum ile ifade edilmiştir.

1	1
Geh cefâ geh cevr ü geh nâz oldı çünkim hû saña Bî-vefâ dildâr imişsin ey şanem yâhü saña Kıble hâkķı toğrıyam yoluñda ben likin rakı̄b Egri sözler söylemişdür ey hilâl-ebrü saña Gördi zülfün öpdüğüm hışm eyleyüp dilber didi Varasın öginesin eger alursa bu saña Ola cismümde benüm her üstüh`anum mâh-ı nev Ger olam ey mâh-rü bir gice hem-pehlü saña [Ey gönül 'aşķ odına yanmak saña helâl oldı Vey gözüm mihrinde ol mâhuñ harâm uyhu saña] Devr-i hüşninde Necâti şâd u handânsın yine Luţf yüzün gösterüpdür beñzer ol meh-rü saña (İlhan, 2023a: 817)	Geh cefâ geh cevr ü geh nâz oldı çünkim hû saña Bî-vefâ dildâr imişsin ey şanem yâhü saña Kıble hâkķı toğrıyam yoluñda ben likin rakı̄b Egri sözler söylemişdür ey hilâl-ebrü saña Gördi zülfün öpdüğüm hışm eyleyüp dilber didi Varasın öginesin eger alursa bu saña Göz kararup taqlara düşmiş yürür Mecnün gibi Ey saçı Leyli meger 'aşķ duru âhü saña Ola cismümde benüm her üstüh`anum mâh-ı nev Ger olam ey mâh-rü bir gice hem-pehlü saña Devr-i hüşninde Revânî şâd u handânsın yine Luţfi yüzünden toğupdur beñzer ol meh- rü saña (Avşar, 2017: 181)
TANIKLAR	
2	2
32 divan nüshası Şiir Mecmuaları: <i>Pervâne Bey Mecmuası</i> ; Süleymaniye Kütüphanesi, no: 285; Süleymaniye Kütüphanesi, no: 59; Süleymaniye Kütüphanesi, no: 245 (Gıynaş, 2017: 83; Korkmaz, 2013: 28; Donuk, 2011: 96; Yilter, 2006: 51)	1 divan nüshası ⁷ Şiir Mecmuaları: <i>Pervâne Bey Mecmuası</i> ; <i>Mecmâ'u'n- Nezâir</i> , Süleymaniye Kütüphanesi, no: 68; Topkapı Sarayı Kütüphanesi, no: 1972 (Gıynaş, 2017: 75; Köksal, 2012: 180; Çakmakçı, 2019: 105; Belenkuyu, 2013: 201)
Terk itdi küyuñı yine ağıyar idüp sefer Her kim işitdi didi ki <i>fin-nâri fis-saķar</i> Dil-berler içre gün gibi çün bî-nażırsın Göster cemâlünü görelüm biz de bir nażar Gül nisbet itdügi özini haddüne bu kim Nâzüklük ile halka şehâ kendüyi şatar Bezmünde şevķ ile ezilür dâyimâ saña Bilmez miyem ki ne boğazı iplüdü şeker Tiğ-i cefâ ile depelersin Necâti'yi	Terk itdi küyuñı yine ağıyar idüp sefer Her kim işitdi didi ki <i>fin-nâri fis-saķar</i> Dil-berler içre gün gibi çün bî-nażırsın Göster cemâlünü görelüm biz de bir nażar Gül nisbet itdügi yüzini haddüne bu kim Nâzüklük ile halka turup kendüyi şatar Bezmünde şevķden ezilür dâyimâ saña Ben bilmezem mi ne boğazı iplüdü şeker

⁶ Necâti ve Revânî divanlarını karşılaştıran Ahmet Tanyıldız, bizim de tespit ettiğimiz şiirlerin yanı sıra beyit düzeyinde benzerlikler taşıyan bazı şiirleri de etkilenme bağlamında çalışmasına dâhil etmiştir (Tanyıldız, 2015).

⁷ İBB Atatürk Kitaplığı, no: 5664, v. 29b.

Ölsün mi n'eyesün seni ey bî-vefâ sever (İlhan, 2023a: 922)	Tiğ-i itâb ile depelersin Revânî'yi Ölsün mi n'eyesün seni ey bî-vefâ sever (Avşar, 2017: 213)
TANIKLAR	
21 divan nüshası	2 divan nüshası ⁸ Şiir mecmuaları: British Library, no: 7085; Ziya Bey Yazma Eserler Kütüphanesi, no: 375; Süleymaniye Kütüphanesi, no: 245 (Bıçak, 2017: 155; Karakaş: 2018: 209; Yilter, 2006: 500)
3 Yanında kimün sencileyin bir şanemi var Kâfirdür eger zerrece gönünde gamı var Ayağı tozu gözleredür kuhl-ı cevâhir Ol serv-i revânuñ ne mübârek kâdemi var [Ağzuma söger büsesin alsam kereminden Ol husrev-i şîrin-dehenün hoş keremi var] [Görinmeyeli kâmet ü zülfünle dehânuñ 'Âşıkılarınuñ hâlini şor kim eleme var] Bir tâze güzel sevdi cihân içre Necâti Kim serv boyı lâle ruñı gonca femi var (İlhan, 2023a: 932)	3 Yanında kimün sencileyin bir şanemi var Kâfirdür eger zerrece gönünde gamı var Ayağı tozu gözleredür kuhl-ı cevâhir Ol serv-i revânuñ ne mübârek kâdemi var Aldanma kâd ü zülf ü dehânına nigârün Zirâ ki güzel sevmegün ey dil eleme var Gün şemesinin dâiresin eyledi tahrîr Naqqâş mıdur zülfi k'anuñ kıl kâlemi var O dil-bere dirlerse n'ola husrev-i hübân Çün kâmet ü zülfi gibi tuğ u 'alemi var Bir tâze güzel sevdi cihân içre Revânî Kim serv boyı lâle ruñı gonca femi var (Avşar, 2017: 212)
TANIKLAR	
23 divan nüshası Şiir Mecmuaları: İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Bölümü, no: TY-615; Milli Kütüphane, no: 801; Fransa Milli Kütüphanesi, no: 386 (Kılıç, 2017: 549; Baka, 2014: 47; Karamuk, 2017: 36)	1 divan nüshası ⁹ Şiir Mecmuaları: Milli Kütüphane, no: 7301; Topkapı Sarayı Kütüphanesi, no: 1969; Süleymaniye Kütüphanesi, no: 4078; Süleymaniye Kütüphanesi, no: 1186; Mısır Milli Kütüphanesi, no: 182; Süleymaniye Kütüphanesi, no: 245; İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Bölümü, no: 752 (Öztürk, 2010: 55; Çelik, 2015: 269; Gülyüz, 2008: 60; Çaylak, 2010: 145; Tunç ve Sevgi, 2015: 326; Yilter, 2006: 492; Polat, 2019: 137)
4 Baña göz açdırmayan ol nergis-i şehlâsıdur	4 Baña göz açdırmayan ol nergis-i şehlâsıdur

⁸ İBB Atatürk Kitaplığı, no: 5664, v. 38a; Millet Yazma Eserler Kütüphanesi, no: 178, v. 14a.

⁹ Millet Yazma Eserler Kütüphanesi, no: 178, v. 13b.

<p>Baňa gün göstermeyen bu zülf-i müşğ- âsâsıdır Ėayrı dil-berler gibi cânâ vefâsuz olma kim ‘Aşıka luř eyleyen dil-berlerüñ ranâsıdır Pâdişâhem sancağum âh u ‘alemdür mâh-ı nev Kim şafağ anuñ nigârâ kırmızı vâlâsıdır Yıkmağa gönlüm evin haştı getürmişdür berât Kim beyâzıdır cebini kaşları tuğrâsıdır [İşiginde cem’ olup ‘uşşâk efgân itdiler Şanma küyında Necâtî itleri gavğâsıdır] (İlhan, 2023a: 935)</p>	<p>Baňa gün göstermeyen bu zülf-i müşğ- âsâsıdır Ėayrı dil-berler gibi cânâ vefâsuz olma kim ‘Aşıka luř eyleyen dil-berlerüñ ranâsıdır Pâdişâhsın sancağ-ı âha ‘alemdür mâh-ı nev Kim şafağ anuñ nigârâ kırmızı vâlâsıdır Yıkmağa gönlüm evin haştı getürmişdür berât Kim beyâzıdır cebini kaşları tuğrâsıdır Şîr-i şîrinüñ Revânî oldı şekkerden lezîz Kim anuñ her gonca-leb tûñi-i şekker- hâsıdır (Avşar, 2017: 252)</p>
TANIKLAR	
<p>27 divan nüshası</p>	<p>1 divan nüshası¹⁰ Şiir Mecmuaları: Süleymaniye Kütüphanesi, no: 245 (Yilter, 2006: 500)</p>
<p style="text-align: center;">5</p> <p>Gerçi sen bu lebler ile halk-ı ‘âlem cânısın Şorduğum ‘ayb eyleme billâh kimüñ cânânısın [Tâc-ı devletdür meger başuñda müşğîn kâkülüñ Kim güzeller şâhısın hem hûblar sulţânısın] [Mürdeye cânlar bağışlar söze geldükçe lebüñ Anuñ için saña ‘âlem dir ki âdem cânısın] Gözümüñ nûrı vü gönlümüñ sürürıdır tapuñ Hasta gönlüm çâresi hem derdümüñ dermânısın [Ben dağı ey gül senüñ bir bülbül-i nâlânuñam Sen de cân gülzârınuñ gerçi gül-i handânısın] Ey güneş kendüñi ‘uşşâk içre yüksek tutma kim Ol mehüñ iller gibi sen dağı ser- gerdânısın</p>	<p style="text-align: center;">5</p> <p>Dostum bu lebler ile sen ki âdem cânısın Şorduğum ‘ayb eyleme billâh kimüñ cânânısın Kâkülüñdür tûğ-ı müşğîn kâmetüñ sîmîn ‘âlem Beglenürsüñ yaraşur kim hûsn ile sulţânısın Ey güneş kendüñi ‘uşşâk içre yüksek tutma kim Ol mehüñ anlar gibi sen dağı ser- gerdânısın Dil-rübâlar arasında nice sevmeyem seni Cânumuñ cânânesisin derdümüñ dermânısın Gerçi nâzükdür Revânî hûblar şayd itmede Diller almağda velî sen de cihân fettânısın (Avşar, 2017: 333)</p>

¹⁰ İBB Atatürk Kitaplığı, no: 5664, v. 37b.

Gerçi nâzûkdür Necâti hûblar şayd itmede Diller almağda velî sen de cihân fettânısın (İlhan, 2023a: 1122)	
TANIKLAR	
29 divan nüshası Şiir Mecmuaları: Koyunoğlu Müzesi Kütüphanesi, no: 13450; Koyunoğlu Müzesi kütüphanesi, no: 11452; İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, no: TY 1724; İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, no: T-3031 (Kavaklıyazı, 2010: 388; Azap, 2010: 114; Efe, 2020: 286; Koyuncu, 2018: 125)	2 divan nüshası ¹¹
6 Bî-ķarâr eylerdi her dem ğam beni cām olmasa Gönlüm ārām eylemezdi ger dil-ārām olmasa Ṭağlara düşüp yürürdüm dāyimā Mecnūn gibi Ol şaçı Leylî eger bir dem baña rām olmasa Pādişāhum rüşen olmazdı sarāyı gönlümün Dāğ-ı mihrün sinede yir yir aña cām olmasa Puhteler meyden beni men' itmege gör zāhidi İstimā' itmek olurdu sözini hām olmasa Āl ile almaz idün gönlün Necâti bendeññ Ķāmetün cānā elif zülfün eger lām olmasa (İlhan, 2023a: 1162)	6 Bî-ķarâr eylerdi her dem ğam beni cām olmasa Gönlüm ārām eylemezdi ger dil-ārām olmasa Ṭağlara düşüp yürürdüm dāyimā Mecnūn gibi Ol şaçı Leylî eger bir dem baña rām olmasa Pādişāhum rüşen olmazdı sarāyı gönlümün Dāğ-ı mihrün sinede yir yir aña cām olmasa Puhteler meyden beni men' itmege gör zāhidi İstimā' itmek olurdu sözini hām olmasa Seyr-i bāğ u bostān eyler mi dil-bersüz göñül Gülşene varur mı 'āşık bir gül-endām olmasa Sākiyā bir büseñ ile Ķul idüñdün göñlümi Pādişāhdan bendeye n'olurdu in'ām olmasa İltifāt itmezdi 'āşıklar cihān gülzārına Serv boylu dil-rübālar ger gül-endām olmasa Cānuma minnet dutaram dil-berün bir büsesin Ey göñül añağ olurdu yāre ibrām

¹¹ İBB Atatürk Kitaplığı, no: 5664, v. 80a; Millet Yazma Eserler Kütüphanesi, no: 178, v. 54b.

	<p>olmasa Âl ile almaz idüñ gönlin Revânî bendeñüñ Kâmetüñ cânâ elif zülfüñ eger lâm olmasa (Avşar, 2017: 364)</p>
TANIKLAR	
<p>66 divan nüshası Şiir Mecmuaları: Milli Kütüphane, no: 06 Mil Yz A 7300; Süleymaniye Kütüphanesi, no: 458/ 1 (Cergibozan, 2017: 334; Kul, 2020: 153)</p>	<p>1 divan nüshası¹² Şiir Mecmuaları: Süleymaniye Kütüphanesi, no: 59; İBB Atatürk Kitaplığı, no: BEL_YZ_K_0336 (Temur, 2013: 93; Selvitopu, 2019: 80)</p>
<p>7 Her kaçan şîr okısam ol hadd-i gül-gün üstine Dil-berüñ dirlir okursın yine efsün üstine Sinede nâhun nişânı üzre dâğ-ı mühr-i dost Güyiyâ bir noqtadur konmuş durur nün üstine Düşde görmüş Leyli'yi bir gice bir şâhib- nazar Boynını egmiş tururdı kabr-i Mecnün üstine Hoş kuşatmışdur miyânuñ çevresin cânâ kemer Ejdehadur kim tolanmış genc-i Kârün üstine Ey Necâtî al kâğıd üzre yazar hûblar Her kaçan şîr okısam ol hadd-i gül-gün üstine (İlhan, 2023a: 1243)</p>	<p>7 Her kaçan şîr okısam ol kadd-i mevzün üstine Dir gören yârüñ okursın yine efsün üstine Sinede nâhun nişânı üzre dâğ-ı mühr-i yâr Güyiyâ bir noqtadur konmuş durur nün üstine Düşde görmüş nâka-i Leyli'yi bir şâhib- nazar Boynını egmiş tururdı kabr-i Mecnün üstine Hoş tolaşmışdur miyânuñ çevresin cânâ kemer Ejdehadur kim tolanmış genc-i Kârün üstine Al kâğıd üzre yazarlar Revânî hûblar Her ne şîr kim diseñ bu hadd-i gül-gün üstine (Avşar, 2017: 407)</p>
TANIKLAR	
<p>15 divan nüshası</p>	<p>2 divan nüshası¹³ Şiir Mecmuaları: <i>Pervâne Bey Mecmuası; Mecmâ'u'n- Nezâir</i>; Kahire Milli Kütüphanesi, no 212; Süleymaniye Kütüphanesi, no: 245 (Gıynaş, 2017: 2286; Köksal, 2012: 2305; Kılıç, 2017: 371; Yilter, 2006: 545)</p>
<p>8 'Âşık olmuşdur güneş ey dil-ber-i ra'nâ saña¹⁴ Tolanur dünyâyı hergiz bulımaz hem-tâ</p>	<p>8 'Âşık olmuşdur güneş ey ruhları ra'nâ saña Tolanur dünyâyı her gün bulımaz hem-</p>

¹² İBB Atatürk Kitaplığı, no: 5664, v. 87b.

¹³ İBB Atatürk Kitaplığı, no: 5664, v. 91b; Millet Yazma Eserler Kütüphanesi, no: 178, v. 81a.

¹⁴ Gazel, Tarlan ve Yılmaz neşirlerinde metne dâhil edilmişken İlhan neşirinde şüpheli şiirler kategorisinde değerlendirilmiştir.

<p>saña Gördi sâkîlik idersin meclis içre ey perî Ağzın açdı ƣaldı hayrân sâğar-ı şahbâ saña Hoş durur gül yüzlülerle baña gülşen küşesi Zâhidâ hüriler ile cennet-i Mevâ saña Altun üsküfle varup her meclise ağalanur Gör ne yüzden öykinürmiş şem'-i bezm- ârâ saña Ağladuğünü görüp başım döger taşdan taşâ Acıduğından Necâti bu yidi deryâ saña (İlhan, 2023a: 558; Tarlan, 1963: 152; Yılmaz, 2015: 135)</p>	<p>tâ saña Bezm içinde gördi sâkîlik idersin ey perî Ağzın egdi ƣaldı hayrân sâğar u şahbâ saña İyşdur gül yüzlülerle baña gülşen güşesi Zâhidâ hüriler ile cennetü'l- Mevâ saña Altun üsküfle turup her meclise ra'nâlanur Gör ne yüzden öykinürmiş şem'-i bezm- ârâ saña Başını taşdan taşâ urur görüp ağladuğünü Acıduğından Revânî bu yidi deryâ saña (Avşar, 2017: 182)</p>
TANIKLAR	
3 divan nüshası	1 divan nüshası ¹⁵ Şiir Mecmuaları: Süleymaniye Kütüphanesi, no: 68 (Çakmakçı, 2019: 117)
<p>9 Şarrâf-ı didemüzde o dil-ber güher sezer¹⁶ Yüzüme güldüğü bu ki boyında zer sezer Meclisde sâğar almağa la'lün haberlerin Nâzüklük ile ağzumuz arar haber sezer Cân atdı gitti dil yine la'l-i şîrinine Ben hasta içün anda meger gül-şeker sezer Düşmezdi râh-ı 'aşka gönül görmese yüzün Gün toğmayınca yolda müsâfir haţar sezer [Ƙan içmek istedükçe gözi yâr men' ider Bimâra bâde içmegi zirâ zarar sezer] Ben bülbülini görse yüzün gül gibi durer Beñzer Necâti sevdüğün ol işveger sezer (İlhan, 2023a: 561; Tarlan, 1963: 273; Yılmaz, 2015: 246)</p>	<p>9 Şarrâf-ı dîdede o püser çok güher sezer Yüzüme güldüğü bu ki ol bende zer sezer Meclisde sâğar almağa la'lün haberlerin Nâzüklük ile ağzumuz arar haber sezer Cân atdı gitti dil la'l-i şîrinine yine Ben hasta içün anda meger gül-şeker sezer Düşmezdi râh-ı 'aşka gönül görmese yüzün Gün toğmayınca yolda müsâfir haţar sezer Ben bülbülini görse yüzün gül gibi durer Beñzer Revânî sevdüğün ol işveger sezer (Avşar, 2017: 207)</p>
TANIKLAR	
4 divan nüshası ¹⁷	1 divan nüshası ¹⁸

¹⁵ İBB Atatürk Kitaplığı, no: 5664, v. 29a.

¹⁶ Tarlan ve Yılmaz neşirlerinde metne dâhil edilen bu gazel İlhan neşrinde şüpheli şiirler kategorisinde gösterilmiştir.

¹⁷ Dört nüsha da aynı nüsha ailesine mensuptur. Detaylı bilgi için bk. (İlhan, 2023a: 561).

¹⁸ Millet Yazma Eserler Kütüphanesi, no: 178, v. 11b.

	Şiir Mecmuaları Kahire Milli Kütüphanesi, no: 212, Milli Kütüphane, no: 06 Hk. 319/1, Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi, no: 315 (Kılıç, M. H., 2017: 274; Özyön, 2013: 449; Bulur, 2021: 181)
10 Mey içmemek olur mı ki_o gönca dehân ola ¹⁹ Hâşşa ki nuqlumuz leb-i şeker-feşân ola Altun piyâle ile gümüş fûls ay u gün Şoĥbetde sâķi ol meh-i nâ-mihribân ola Zâhid şarâba tevbe mi olur bu demde kim Tâze bahâr ola gül ola gülsitân ola [Uşlan gönül tolaşma görüp Leyli zülfini Mecnûn gibi cihânda yeter dâsitân ola] Ĥüsnüñ zamânıdur n'ideyüm şimdi ben saña Ĥadrin Necâtî'nüñ bilesin bir zamân ola (İlhan, 2023a: 578)	10 Mey içmemek olur mı o gönca dehân ola Meclisde hem-ķadeĥ leb-i şeker-feşân ola Altun piyâle ile gümüş tebsi ay u gün Bezmümde sâķi k'ol meh-i nâ-mihribân ola Zâhid şarâba tevbe mi olur bu demde kim Tâze bahâr ola gül ola gülsitân ola Ĥırdı geçürdi gamze kılıcıyla 'âşıkı Ol şâh-ı ĥüsn var ise şâhib-ķırân ola Ĥüsnüñ zamânıdur n'ideyüm şimdi ben saña Ĥadrin Revâninüñ bilesin bir zamân ola (Avşar, 2017: 207)
TANIKLAR	
1 divan nüshası	1 divan nüshası ²⁰ Şiir Mecmuaları: Süleymaniye Kütüphanesi, no: 245 (Yilter, 2006: 550)
NECÂTÎ	ŞEVKÎ (ö. XVI.yy)
11 Şeh-i ĥâver ķoması na'l-i semendüñe seri ²¹ Ĥün hilâl ide anı miĥnet-i devr-i ķamerî Mihr ayaĥuña sürer yüzün eyâ mâh-ı celâl Kim ola ĥalk-ı cihân başınuñ üstinde yiri Sen cevân-baĥt u cihân-baĥşa sezâdur ki gele Baĥşîş olmaĥa ķatar ile cihânuñ güheri Acıya pişe-i in'âmuñ ile yemm-i seĥâ Yarıla tişe-i luţfuñ ile kânuñ cigeri Devletüñ atı felek farkına başdı ķademin Encüm ü mâh durur na'li vü miĥi eşeri	11 Şeh-i ĥâver ķoması na'l-i semendüñe seri Ĥün hilâl ide anı miĥnet-i devr-i ķamerî Mihr ayaĥuña sürer yüzün eyâ mâh-ı celâl Kim ola ĥalk-ı cihân başınuñ üstinde yiri Sen cevân-baĥt u cihân-baĥşa revâdur ki gele Baĥşîş almaĥa ķatar ile cihânuñ güheri Acıya bişe-i in'âmuñ ile yemm-i seĥâ Yarıla tişe-i iĥsânuñla kân-ı cigeri Rifatüñ atı felek farkına başdı ayaĥın

¹⁹ Tarlan ve Yılmaz neşirlerinde yer almayan bu gazel İlhan neşrinde şüpheli şiirler kategorisinde gösterilmiştir.

²⁰ İBB Atatürk Kitaplığı, no: 5664, v. 28b.

²¹ Manzume *Necâtî Divânı*'nda yer alan 1 no.lu terkiib-i bendin 3. bendinde yer alan 1, 2, 3, 4, 6, 8 ve 15 no.lu beyitlerdir. *Şevki Divânı*'nda ise terkiib-i bendin 3. bendinde yer alan 18, 19, 20, 21, 22, 24 ve 26 no.lu beyitleridir.

Mihr ceng itmege bed- <i>h</i> vāhuñ ile ey meh-i luṭf Eline tiğ alup çekdi başına siperi Oldı gül yüzi ile bağ-ı sa'adet gülşen Tal'atı nürü ile dīde-i devlet rüşen (İlhan, 2023a: 781)	Encüm-i mäh durur mihü vü na'l seriri Mihr ceng itmege bed- <i>h</i> vāhuñ ile ey meh-i luṭf Eline tiğ alup çekdi başına siperi K'oldı gül yüzüñ ile bağ-ı sa'adet gülşen Tal'atuñ nürü ile dīde-i devlet rüşen (Durmuş ve Canım, 2018: 56)
TANIKLAR	
48 divan nüshası	1 divan nüshası
12	12
Ey şehensāh-ı felek-mertebe vü mihr ü mehi ²² Görmedi çeşm-i felek sencileyin pādişehi Devletün günine biñ çeşm ile müştāk felek İzzetün haşmetinün encüm-i gerdün sipehi Her seher taht-ı sa'adetde göricek tapuñ Sevinüp göge atar mihr şafādan külehi Kapuñı gördi felekden yüzi döndürdi güneş Mihr-i ruhsāruñ ile çarha girer gözle mehi Nice 'ālī güher ü nice hümā-himmetsin Ki şalar sāye sipihre şerefün pāy-gehi Cüduñüñ cüyü eger bāğa güzer ide idi Şöyle qalmaya idi serv-i sehī dest-tehī İrişür hāşa vü 'āma kerem-i şāh meger Bu Necāti kuluñuñ tab'-ı revādur günehi N'eylesün tab'-ı girān-māyeñe bu baht-ı siyeh Kalemümden dökilen zerre durur rik- şebeh (İlhan, 2023a: 781)	Ey şehensāh-ı felek-mertebe vü mihr ü mehi Görmedi çeşm-i felek sencileyin pādişehi Devletün günine biñ çeşm ile müştāk felek İzzetün haşmetinün encüm-i gerdün sipehi Her seher taht-ı sa'adetde göricek tapuñı Sevinüp mihr şafādan göge atar külehi Kapuñı gördi felekden yüzi döndi güneşüñ Mihr iqbālün ile çarha girer gözle mehi Nice 'ālī güher ü nice hümā-himmetsin Ki şalar sāye sipihre şerefün pāy-gehi Cüduñüñ cüyü eger bāğa güzer ide idi Böyle qalmaya idi dest-tehī serv-i sehī İrişür hāşa vü 'āma kerem-i şāh meger Şevki-i haste-dilün tab'-ı revādur günehi N'eylesün tab'-ı girān-māyeñe bu haht-ı siyeh Kalemenden dökilen zerre virür reng şebeh (Durmuş ve Canım, 2018: 58)
TANIKLAR	
48 divan nüshası	1 divan nüshası
13	13
Neden ey şeh ben olam zulmet-i ğamdan hayrān ²³ Kadrünün mäh-ı şeb-efrüzü bu veche	Neden ey şeh ben olam zulmet-i şebde hayrān Kadrünün mäh-ı şeb-efrüzü bu veche

²² Manzume *Necāti Dīvānı*'nda yer alan 1 no.lu terkiib-i bendin 4. bendinde yer alan 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8 ve 9 no.lu beyitleridir. *Şevki Dīvānı*'nda ise terkiib-i bendin 4. bendinde yer alan 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33 ve 34 no.lu beyitleridir.

²³ Manzume *Necāti Dīvānı*'nda yer alan 1 no.lu terkiib-i bendin 5. bendinde yer alan 1, 2, 4, 6, 7 ve 8 no.lu beyitlerdir. *Şevki Dīvānı*'nda ise terkiib-i bendin 5. bendinde yer alan 35, 36, 37, 38, 39 ve 40 no.lu beyitleridir.

<p>tâbân Gülbün-i 'ayşımı luţfuñ şuyı sebz itse n'ola Bu hevâ ile kapuñ toprağın idindi mekân Devlet-âbâduñuñ ol kim ura dîvârına yüz Kâhveş bād-ı elemden aña irmeye hazân Hayf kim şu gibi taş yaşdana toprak döşenem Çünkü var bende şehâ kalb-i şafâ tab'-ı revân Baña düşen bu ki_olam dâi-i devlet şeb ü rüz Sen şehe bendelerüñ derdine itmek dermân Şehriyârâ nice kim cân ile ehl-i dünyâ Bu cihâna ola kıl kıl ola tapuña cihân (İlhan, 2023a: 783)</p>	<p>tâbân Gülbün-i 'ayşımı luţfuñ şuyı sebz itse n'ola Bu hevâ ile kapuñ toprağın idindi mekân Devlet-âbâduñuñ ol kim ura dîvârına yüz Kâhveş bād-ı elemden aña irmeye hazân Hayf kim şu gibi taş yaşdana toprak döşenem Çünkü var bende şehâ kalb-i şafâ tab'-ı revân Baña düşen bu ki_olam dâi-i devlet şeb ü rüz Sen şehe bendelerüñ derdine kılmak dermân Kâmkâra nice kim 'ıyd-ı ferâh-bağış ola Çehre-i gülşen-i tabuñ gibi âlem handân (Durmuş ve Canım, 2018: 58)</p>
TANIKLAR	
48 divan nüshası	1 divan nüshası
<p>14 Yüzüñ görene irse n'ola la'l-i şeker-hâ Erzân olur şîr-dehen Ka'be'de ħurmâ İhyâ-yı memât olduğın bilse demünde Cân vire idi irmek için bu deme İsa Zülfüñ lebüne vardı gözünden hazeri yok Ĥavf-ı 'ases itmeye belî bâdede tersâ Olmaya behâ açar iseñ söz dehenünden Gün yüzde eger zerrece ağzuñ ola peydâ Düşdi bu Necâtî yine zülfüñ hevesine Ne kara yazıyımış başına bu kırî sevdâ (İlhan, 2023a: 818)</p>	<p>14 Yüzüñ görene irse n'ola la'l-i şeker-hâ Erzân olur teng-dehen Ka'be'de ħurmâ İhyâ-yı memât olduğın sezse lebünden Cân vire idi irmek için bu deme İsa Zülfüñ lebüne vardı gözünden hazeri yok Ĥavf-ı 'ases itmeye belî bâdede tersâ Olmaya behâ içre mehâ hiç bahânuñ Gün yüzde eger zerrece ağzuñ ola peydâ Düşdi bu dil-i Şevki yine ĥattuñ hevesine Ne kara yazıyımış başına bu kırî sevdâ (Durmuş ve Canım, 2018: 140)</p>
TANIKLAR	
21 divan nüshası	2 divan nüshası
<p>15 Büse aldığın lebinden zülf-i müşğ-âsâ dimez Başını kesseñ bu yolda râzını kaçâ dimez Lâm-ı zülfüñle elif kıddüñ nihâli var iken Kimsene ĥüsn ü cemâl içinde saña lâ dimez Ben nice ölmeyeyin ĥasretle la'l-i nâb-ı yâr Hey meded öldüm bir içim şu dir isem</p>	<p>15 Büse aldığın lebinden zülf-i müşğ-âsâ dimez Başını kesseñ bu yolda râzını kaçâ dimez Lâm-ı zülfüñle elif kıddüñ nihâli var iken Kimsene ĥüsn ü cemâl içinde saña lâ dimez Ben nice ölmeyeyin ĥasretle la'l-i nâb-ı yâr Hey meded öldüm dir isem bir içim şu</p>

<p>mā dimez Giceler irteye dek senden yanup yakıldığıın Boğazından aşılırsa şem'-i bezm-ārā dimez Cân u dil bend-i belâdan nice baş kurtara kim Tolaşur zülfün kemendi 'âkil ü şeydâ dimez Göreyin Tübâveş olsun iller içre ser- nigün Müntehâ kaddün nihâlin kim görüp tû bâ dimez Şehd yağar lebleri vaşfında ağzından müdâm Kim Necâtî tabına tûti-i şekker-hâ dimez (İlhan, 2023a: 997)</p>	<p>mā dimez Giceler irteye dek senden yanup yakıldığıın Boğazından aşılırsa şem'-i bezm-ārā dimez Cân u dil bend-i belâdan nice baş kurtara kim Tolaşur zülfün kemendi 'âkil ü şeydâ dimez Göreyin Tübâveş olsun iller içre ser- nigün Müntehâ kaddün nihâlin kim görüp tû bâ dimez Şehd yağar lebleri vaşfında ağzından müdâm Tab-ı Şevkiye niçün tûti-i şekker-hâ dimez (Durmuş ve Canım, 2018: 209)</p>
TANIKLAR	
39 divan nüshası	2 divan nüshası
<p style="text-align: center;">16</p> <p>Hoş cevân itdi cihânuñ pîrini devrân yine²⁴ Bâd-ı nevrüz ile bostân buldı taze cân yine Virdi zînet büstâna nitekim bâğ-ı Na'im Girye-i ebr-i bahâr ile gül-i handân yine Gördi hünin-pirehen gül Yüsuf'ını lâ- cerem Pîr-i Ken'an gibi ider 'andelib efğân yine 'İtr-ı enfâsıyla âfâkı mu'a'ttar kılmağa Açdı gülzâr içre 'attâr-ı şabâ dükkân yine Ey Necâtî fırsatı fevt eyleme mey alı var Şahn-ı gülzâra ki kurdı şâh-ı gül eyvân yine (İlhan, 2023a: 1153)</p>	<p style="text-align: center;">16</p> <p>Hoş cevân itdi cihânuñ pîrini devrân yine Bâd-ı nevrüz ile bostân buldı taze cân yine Virdi zînet büstâna nitekim bâğ-ı Na'im Girye-i ebr-i bahâr ile gül-i handân yine Gördi hünin-pirehen gül Yüsuf'ını lâ- cerem Pîr-i Ken'an gibi ider 'andelib efğân yine 'İtr-ı enfâsıyla âfâkı mu'a'ttar kılmağa Açdı gülzâr içre 'attâr-ı şabâ dükkân yine Furşatı fevt eyleme ey iş iden mey âl- var Şahn-ı gülzâra ki kurdı şâh-ı gül eyvân yine (Durmuş ve Canım, 2018: 90)</p>
TANIKLAR	
59 divan nüshası	1 divan nüshası
<p style="text-align: center;">17</p> <p>Hâtır ki büy-ı zülfün ile 'atır olmadı Yanmağa 'aşk micmerine kâdir olmadı Zencir-i zülf bendesini zâhid itme 'ayb Dîvâne oldu ise n'ola kâfir olmadı Vaşl ile maḥv kılmağı fûrkat şebini âh</p>	<p style="text-align: center;">17</p> <p>Hâtır<u>ruña</u> büy-ı zülfün ile 'atır olmadı Yanmağa 'aşk micmerine kâdir olmadı Zencir-i zülf bendesini zâhid itme 'ayb Dîvâne oldu ise ne var kâfir olmadı Vaşl ile maḥv kılmağı fûrkat şebini âh</p>

²⁴ Necâtî Divânı'nda gazel halinde olan bu manzume Şevki Divânı'nda "yine" redifli kasidenin 1, 2, 4, 5, 6 no.lu beyitleridir.

Ol mâhı gör bizümle iki gün bir olmadı Sen germ idince ğayr ile bâzâr-ı mihrüñi Dil yanmamağa döye mi tut şâ'ir olmadı Üslûb-ı nazm içinde Necâtî kuluñ şehâ Vaşf itmeyince mihr-i ruhuñ mâhir olmadı (İlhan, 2023a: 1274)	Ol mâhı gör bizümle iki gün bir olmadı Dil germ idince ğayr ile bâzâr-ı mihrüñi Dil yanmamağa döye mi tut şâ'ir olmadı Eşâr-ı dil-pezirde Şevkî muhân ise Vaşf itmeyince mihr-i ruhuñ mâh-rû olmadı (Durmuş ve Canım, 2018: 329)
TANIKLAR	
59 divan nüshası NECÂTÎ	1 divan nüshası ÂHÎ (ö. 923/ 1517)
18	18
‘Aşıkларуñ öldürmek ise sende mürüvvet ²⁵ Tahsîn senüñ bâzûña kollaruña kuvvet Raħm eyleyüben dâr-ı şifâsında tabîbüm Nâfi diyü içürdi bu dîvâneye şerbet Dâyim baña cevri ile cefâdur işüñ ammâ Şimden girü kıl mihr ü vefâ <i>kâr be- nevet</i> Hışm ile nazar eyleyüp âşüfteñe her dem Öldürmege kaşd itme be hey gözleri âfet Cânına cezâlar ideyin dir imiş ol yâr Andan ne gelürse görürem cânuma minnet Kaddüm bükülüp çenge döner sînem olur def Ağyâr ile ol yâr kaçan kim ide şöhet Ger ħ`âr u ħâķir itse Necâtî seni yâruñ İncinme ki uşşâka budur izzet ü ħürmet (İlhan, 2023a: 828)	‘Uşşâkuñı öldürmek ise sende mürüvvet Ahsent senüñ bâzûña kollaruña kuvvet Raħm eyleyüben dâr-ı şifâsında tabîbüm Nâfi diyüp içürdi bu sevdâyiye şerbet Dâyim baña cevri ile cefâdur işüñ ammâ Şimden girü kıl mihr ü vefâ <i>kâr be- nevet</i> Hışm ile nazar eyleyüp âşüfteñe her dem Öldürmege kaşd itme be hey gözleri âfet Cânına cezâlar ideyin dir imiş ol yâr Andan ne gelürse görürem cânuma minnet Kaddüm bükülüp çenge döner sînem olur def Ağyâr ile ol mâh kaçan kim ide şöhet Ger ħ`âr u ħâķir itse be Âhî seni ol yâr İncinme ki uşşâka budur izzet ü ħürmet (Sungur, 1994: 87; Kaçalın, T.b.: 8; Yaman, 2014: 76)
TANIKLAR	
28 divan nüshası Şiir Mecmuaları: Milli Kütüphanesi, no: 06 Hk. 319/1; Milli Kütüphanesi, no: 06 HK 984 (Özyön, 2013: 491; Yavuz, 2018: 206)	2 divan nüshası Şiir Mecmuaları: Süleymaniye Kütüphanesi, no: 1031; Milli Kütüphanesi, no: 7301 (Yıldırım Demir, 2011: 84; Öztürk, 2010: 319)
19	19
Hâ çeker yaşum beni durmaz bu deryâdan yaña ²⁶ Seyre geçmişdür meger dil-ber Kâlatâ’dan yaña Kandasın ey serv kim bâġuñ gül ü nergisleri Göz kulaġ urmuş durur sen serv-i	Hâ çeker yaşum beni durmaz bu deryâdan yaña Seyre çıkmişdur meger dil-ber Kâlatâ’dan yaña Kandasın ey serv kim bâġuñ gül ü nergisleri Göz kulaġ urmuş durur sen serv-i

²⁵ Gazel Milli Kütüphanesi’de 06 Hk 319 arşiv numarasında kayıtlı şiir mecmuasında Sinânî mahlaslı bir şaire atfedilmektedir (Taşdemir, 2014: 213; Karagöz, 2013: 473).

²⁶ Tarlan ve Yılmaz neşirlerinde yer almayan bu gazel İlhan neşrinde şüpheli şiirler kategorisinde gösterilmiştir.

<p>bālādan yaña Her Һarāmī-ğamzeñ āhū-çeşm olan dil-berlere Yüz çevürmek mi gerekdür böyle şahrādan yaña Gözlerüm yaşı deñizler gibi oldı kandadır Ol şanem seyr itmege gelmez mi deryādan yaña Ey Necātī ol Frenk oğlanı kiblem olmasa Kāfirem ger bir qadem başsam kilisādan yaña (İlhan, 2023a: 579)</p>	<p>bālādan yaña Her Һarāmī-ğamzeñ āhū-çeşm olan dil-berlere Yüz çevürmek mi gerekdür böyle şahrādan yaña Gözlerüm yaşı deñizler gibi oldı kandadır Ol şanem seyr itmege gelmez mi deryādan yaña İrmedin şām-ı ecel Āhī naşībūñ var iken Vaqtidür şimden girü 'azm eyle Mevā'dan yaña Kabe Һaqqı ol Firenk oğlanı kiblem olmasa Kāfirem ger bir qadem başsam kilisādan yaña (Sungur, 1994: 81; Kaçalın, T.b.: 6; Yaman, 2014: 69)</p>
TANIKLAR	
<p>1 divan nüshası Şiir Mecmuaları: Milli Kütüphane, no: 7301 (Öztürk, 2010: 463)</p>	<p>1 divan nüshası Şiir Mecmuaları: <i>Pervâne Bey Mecmuası</i>; Atatürk Kitaplığı Belediye Yazmaları, no: K.000007, Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi, no: 19 HK 2207; Ali Emiri Yazma Eserler Kütüphanesi, no: 674; Milli Kütüphane, no: 7301; Nuruosmâniye Kütüphanesi, no: 4962 (Gıynaş, 2017: 237; Akto, 2016: 217; Akdağ, 2013: 147; Turgut, 2013: 149; Öztürk, 2010: 312; Kölemen, 2011: 101)</p>
NECÂTÎ	HAYÂLÎ (ö. 964/ 1557)
20	20
<p>Dağlarca ideyin minneti Ferhād'a yine²⁷ Vireyin tıfl-ı dili şan'at-ı üstāda yine Vaħşet-ābād-ı ğama añdurayın Mecnūn'ı Götürüp āh ile vādileri feryāda yine Rehne geldi der-i meyħāneye alınmadı ħayf Bir qadeħ bādeye biñ Һırka vü seccāde yine Gird-i bāda be nedür ħāl didüm döndi didi Beni ħāk olmış iken virdi felek bāda yine Ĥarem-i vaħdete irgürdi Necātī yolını</p>	<p>Dağlarca ideyin minneti Ferhād'a yine Vireyin tıfl-ı dili şan'at-ı üstāda yine Vaħşet-ābād-ı ğama añdurayın Mecnūn'ı Götürüp āh ile vādileri feryāda yine Rehne geldi der-i meyħāneye alınmadı ħayf Bir qadeħ bādeye yüz Һırka vü seccāde yine Gird-i bāda be nedür ħāl didüm döndi didi Beni ħāk itmiş iken virdi felek bāda yine Ĥarem-i vaħdete irgürdi Ĥayālī yolını</p>

²⁷ Gazel, Yılmaz ve Tarlan neşirlerinde bulunmamakta olup İlhan neşrinde şüpheli şiirler kategorisinde gösterilmiştir.

Zâhid-i şehri dâhi lâ ile illâda yine (İlhan, 2023a: 579)	Zâhid-i şehri dâhi lâ ile illâda yine (Çelik Vural, 2021: 364)
TANIKLAR	
1 divan nüshası	7 divan nüshası Şiir Mecmuaları: Milli Kütüphane, no: 06 HK 984; İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, no: 10740; Milli Kütüphane, no: 7301 (Yavuz, 2018: 275; Tapsız, 2019: 180; Öztürk, 2010: 192)
<p style="text-align: center;">21</p> <p>Gönül şüride-hâl oldı görelden sen dil- arâyı²⁸ Düşüp şahrâ-yı 'aşk içre gezer ağlayı ağlayı Hevâ-yı serv-i kıddüñle delürüp tağlara düşdüm Yaşum ırmağa dönmişdür açar çağlayı çağlayı Gönül sevdâ-yı zülfüñle yine şüride-hâl oldı Esirge dest-i hayretde begüm Mecnün-ı şeydâyı Güzellikde nazîrûñ yoğ iken meyl itme ağyâra Hey âfet şanuña düşmez diyeler saña hercâyı Nihâl-i kıdd ü ruhsârûñ gamından nâr-ı hecr ile Necâtî derd-mend oldı ciger tağlayı tağlayı (İlhan, 2023a: 581; Tarlan, 1963: 543; Yılmaz, 2015: 477)</p>	<p style="text-align: center;">21</p> <p>Gönül şüride-hâl oldı görelden sen dil- arâyı Düşüp şahrâ-yı 'aşk içre gezer ağlayı ağlayı Hevâ-yı serv-kıddüñle delürüp vâdi-i ğamda Yaşum ırmağa dönmişdür açar çağlayı çağlayı Gönül sevdâ-yı zülfüñle yine şüride-hâl oldı Esirge dest-i hayretde begüm Mecnün-ı şeydâyı Güzellikde nazîrûñ yoğ iken meyl itme ağyâra Hey âfet şanuña düşmez diyeler saña hercâyı Hayâlî hâl-i ruhsârûñ gamından nâr-ı hecr ile Şehîd-i müstemend oldı ciger tağlayı tağlayı (Tarlan A. N., 1992: 315; Çelik Vural, 2021: 896; Çelik Vural, 2022: 144)</p>
TANIKLAR	
1 divan nüshası	5 divan nüshası Şiir Mecmuaları: Milli Kütüphane, no: 06 Mil Yza 3291 (Karakoç, 2019: 76)
<p style="text-align: center;">22</p> <p>Her kaçan kim hâli ol yârûñ yañağın yaşdanur Şanuram pervânedür düşmiş çerâğın yaşdanur Bezm-i hüsnünde lebûñ devrinde gamzeñ sâkiyâ</p>	<p style="text-align: center;">22</p> <p>Her kaçan kim hâli şol yârûñ yañağın yaşdanur Şanuram pervânedür düşmiş çerâğın yaşdanur Bezm-i hüsnünde lebûñ devrinde gamzeñ sâkiyâ</p>

²⁸ Gazel, Yılmaz ve Tarlan neşrinde metne dâhil edilmişken İlhan neşrinde şüpheli şiirler kategorisinde gösterilmiştir. Ayrıca *Hayâlî Bey Dîvânı* neşirlerinden Tarlan neşrinde metin içerisinde gösterilen gazel, Çelik Vural neşrinde ek şiirler başlığı altında ve *Necâtî Dîvânı*'nda da yer aldığı vurgusu ile verilmiştir.

<p>Bir kadehden mest olup düşmüş kabağın yaşdanur Yaşdanursa çeşm-i hün-rizûn 'aceb olmaz müjeñ Çâpük uğrıdur ki uyhuda bıçağın yaşdanur Müntehâ kad üzre kim zülfün düşüpdür toğrısı Sidre řāvūsı durur řübâ budâğın yaşdanur Var ise devlet Necâtî dünyede şol başdadur H^vâba vardukça habîbinüñ ayağın yaşdanur (İlhan, 2023a: 898)</p>	<p>Bir kadehden mest olup düşmüş kabağın yaşdanur Yaşdanursa çeşm-i hün-rizûn 'aceb olmaz müje Çâpük uğrıdur ki ok çekmiş bıçağın yaşdanur Müntehâ kad üzre zülfün yaşdanur gören şanur Sidre řāvūsı-durur řübâ budâğın yaşdanur Var ise devlet hayâlî dünyede şol başdadur H^vâba vardukça habîbinüñ ayağın yaşdanur (Çelik Vural, 2021: 880; Çelik Vural, 2022: 142)</p>
TANIKLAR	
<p>22 divan nüshası Şiir mecmuaları: <i>Pervâne Bey Mecmuası</i>; Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi, no: 19 HK 2207; Mevlana Müzesi Kütüphanesi, no: 2456; Sivas Ziya Bey Yazma Eserler Kütüphanesi, no: 375; İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, no: T752; Süleymaniye Kütüphanesi, no: 245. (Gıynaş, 2017: 747; Akdağ, 2013: 194; Altın, 2017: 206; Karakaş, 2018: 157; Polat, 2019: 33; Yilter, 2006: 118)</p>	<p>1 divan nüshası</p>
NECÂTÎ	CEM SULTAN (ö. 900/ 1495)
23	23
<p>Cefâñ ile ciger pür-hün olupdur²⁹ Belâñ ile gönül mañzûn olupdur N'içün rahm eylemezsin baña ey dost Ki 'aşkuñla yaşum Ceyhün olupdur N'ola kan eyler isen ey perî-rüy Ki kan itmek saña kânün olupdur Şu deñlü kanlu yaş aktı gözümden Ki cümle yeryüzi gül-gün olupdur Necâtî boynına tağ zülfüñi kim Belâ-yı 'aşğ ile Mecnün olupdur (İlhan, 2023a: 559)</p>	<p>Cefâñ ile ciger pür-hün olupdur Belâñ ile gönül mañzûn olupdur N'içün rahm eylemezsin baña ey dost Ki 'aşkuñla yaşum Ceyhün olupdur N'ola hünî gözün kan eyler ise Ki kan itmek aña kânün olupdur Şu deñlü kanlu yaş aktı gözümden Ki cümle yeryüzi gül-gün olupdur Cem'e Leylî-i zülfün tolaşaldan Firâk-ı 'aşğ ile Mecnün olupdur (Ersoylu, 1989: 76)</p>
TANIKLAR	
<p>1 divan nüshası</p>	<p>3 divan nüshası</p>
NECÂTÎ	SERÂYÎ (XV. yy.)

²⁹ Gazel, Tarlan ve Yılmaz neşirlerinde yer almamakta olup İlhan neşrinde şüpheli şiirler kategorisinde değerlendirilmiştir.

24	24
Fıkr-i sevdâ-yı ser-i zülfüñ ucından güzelüm Kışsa-i Leylâ vü Mecnûn'a dönüpdür meşelüm Şevk-i hürşid-i cemâlünde dehânuñdan eşer Bulmadum zerrece hiç oldı kamu mâ- haşalum Çün lebün şerbeti her hasta-dile emsem olur Anı ben hasta-dile luğ ile buyur emelüm Bilmezem nice hâcerden durur ey dost dilün Hiç eşer eylemedi aña füsün u hiyelüm Devr-i haddünde gelüp zülfüñi mağv itdi hañ Ey dirîgâ ki gidüp 'ömrüm irişdi ecelüm Nice rengin dimeyem lâlê ruñuñ medhîni kim Gül gibi hurrem olur her kim oğursa ğazelüm Ben Necâtî kapuñuñ hâkine yüz sürdüğüm ol Umaram bir gün ire ayağun öpmege elüm (İlhan, 2023a: 1083)	Fıkr-i sevdâ-yı gam -ı zülfüñ ucından güzelüm Kışsa-i Leylâ vü Mecnûn'a dönüpdür meşelüm Şevk-i hürşid-i cemâlünde dehânuñdan eşer Bulmadı zerrece hiç oldı kamu mâ- haşalum Çün lebün şerbeti her hasta-dile emsem ola Anı biz hasta-dile luğ ile buyur emelüm Nice rengin dimeyem lâlê ruñuñ medhîni çün Gül bigi hurrem olur her kim oğursa ğazelüm Bilmezem nice hâcerden durur ey dost dilün Hiç eşer eylemedi aña füsün u hiyelüm Devr-i haddünde gelüp zülfüñi mağv itdi hañ Ey dirîgâ ki gidüp ' ömr irişdi ecelüm Ben Şerâyî kapuñuñ hâkine yüz sürdüğüm ol Umaram bir gün ire ayağun öpmege elüm (Kolunsağ, 2016: 382)
TANIKLAR	
60 divan nüshası Şiir Mecmuaları: <i>Pervâne Bey Mecmuası</i> ; Süleymaniye Kütüphanesi, no: 245; Milli Kütüphane, no: 06 Mil Yz A 7301; Topkapı Sarayı Kütüphanesi, no: 1972; Fransa Ulusal Kütüphanesi, no: Turc 388; Süleymaniye Kütüphanesi, 1031; Milli Kütüphane, no: 06 Mil Yz B 799; Ali Emiri Yazma Eserler Kütüphanesi, no: 674; İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Kütüphanesi, no: ŞR 60, 89; Fransa Ulusal Kütüphanesi, no: Suppl. Turc 388; Milli Kütüphane, no: 7301 (Gıynaş, 2017: 1887; Yilter, 2006: 161; Kıran, 2011: 302; Bozyiğit, 2015: 301; Topkaya, 2019: 131; Samancı, 2013: 158; Evren, 2013: 180; Çolak, 2014: 48; Arslan, T., 2018: 70; Topkaya, 2019: 131; Öztürk, 2010: 253)	1 divan nüshası (müellif hattı)
NECÂTÎ	CELİLÎ (ö. 977/ 1569-70)
25	25

<p>Ey sa'adet âfitâbı meh gulâm olsun saña Dil-rübâlık şühluğ devri tamâm olsun saña Pâdişâhum kuluñam demek düşer mi baña hiç Ben kimem yüz biñ benüm gibi gulâm olsun saña Sen tururken dil-berâ gayrıya degmez lâf-ı hüsñ Hey ala gözlüm güzellik müstedâm olsun saña Kavl ü ikrârına turmaz 'ahd ü peymânı yalan Bi-vefâlar çok durur illâ selâm olsun saña Pertev-i hürşid-i ruhsârı hayâlin ol mehûñ Ey gözüm ger göresin bensüz harâm olsun saña Ey Necâtî mesned idin âsitân-ı dil-beri Diler iseñ sâye-i devlet maķâm olsun saña (İlhan, 2023a: 819)</p>	<p>Ey sa'adet âfitâbı meh gulâm olsun saña Dil-rübâlık şühluğ devri tamâm olsun saña Pâdişâhum kuluñam demek düşer mi baña kim Ben kimem yüz biñ benüm gibi gulâm olsun saña Sen tururken âfitâb u mâha degmez lâf-ı hüsñ Hey ala gözlüm güzellik müstedâm olsun saña Kavl ü ikrârına turmaz 'ahd ü peymânı yalan Bi-vefâlar çok durur illâ gulâm olsun saña Pertev-i hürşid-i ruhsârı hayâlin ol mehûñ Ey gözüm ger göresin bensüz harâm olsun saña Ey gönül çün 'aşka uyduñ gam yi kanlar yut yüri Ķo beni kim 'ayş u nüşuñ müstedâm olsun saña Ey Celîli mesned idin âsitân-ı dil-beri Diler iseñ sâye-i devlet maķâm olsun saña (Kazan Nas, 2018; Atik, 2003: 72)</p>
---	---

TANIKLAR

<p>11 divan nüshası Şiir Mecmuaları: Topkapı Saray Kütüphanesi, no: 1972; Houghton Kütüphanesi, no: Ms. Turk 59; Süleymaniye Kütüphanesi, no: 285 ve 68; <i>Pervâne Bey Mecmuası</i> (Belenkuyu, 2013: 217; Güneş, 2015: 483; Korkmaz, 2013: 28; Çakmakçı, 2019: 101; Gıynaş, 2017: 128)</p>	<p>1 divan nüshası</p>
<p>NECÂTÎ</p>	<p>SÂFÎ (ö. 907/ 1502'den sonra- 939/ 1532-33'ten önce)</p>
<p>26 Bu gün bir haftadur cânân görünmez³⁰ Sitâremde meh-i tâbân görünmez Didüm cânâ görünmezsın sebep ne Didi var ebleh olma cân görünmez Görem dirseñ dehânın ey dil umma Nihândur çeşme-i hayvân görünmez</p>	<p>26 Bu gün bir haftadur cânân görünmez Sitâremde meh-i tâbân görünmez Didüm cânâ görünmezsın sebep ne Didi var ebleh olma cân görünmez Hayâl-i yâr-ıla fûrķat belürmez Ümîd-i vaşl-ıla hicrân görünmez</p>

³⁰ Gazel, Tarlan neşrinde yer almamakta olup Yılmaz neşrinde 215 gazel no.su ile bulunmaktadır. İlhan neşrinde gazel şüpheli şiirler kategorisinde değerlendirilmiştir.

Görinmezse rakîb olmaz 'aceb kim Meşeldür degmede şeytân görünmez Leb-i la'linden özge ey Necâti Dil ü cân derdine dermân görünmez (İlhan, 2023a: 563; Yılmaz, 2015: 247)	Görem dirseñ dehânın ey dil umma Nihândur çeşme-i hayvân görünmez Görinmezse rakîb olmaz 'aceb kim Meşeldür degmede şeytân görünmez Cemâlûñ gülşeninsüz gözlerüme Behişt ü ravza-i rıdvân görünmez Yine Şâfi leb-i la'lünden özge Dil ü cân derdine dermân görünmez (Sevgi & Sevindik, 2016: 175)
TANIKLAR	
4 divan nüshası Şiir Mecmuaları: Milli Kütüphane, no: 06 Yz A 7521; İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, no: T-3031 ve Ty 1951 (Şeker, 2019: 53; Koyuncu, 2018: 111; Kuş, 2023: 33)	1 divan nüshası Şiir Mecmuaları: <i>Câmi'ü'n-Nezâ'ir</i> (Ertek Morkoç, 2003: 831)
NECÂTÎ	ÇÂKERÎ (ö. 900/ 1495'ten sonra)
27	27
Serv-i revân serv için ben terk-i cân itsem gerek ³¹ Kâmet-i dil-cü için rûhum revân itsem gerek Başuma zülfin ucından irişen sevdâları Kışşa-i Yûsuf gibi bir dâsitân itsem gerek [Bâde gibi nice ser-gerdân olam kim her nefes Hâk olub maħbûb işigini mekân itsem gerek] [Gitti 'aqlum gitti fikrüm yâre virmeñüz haber Anlaruñ ardınca cân peykin revân itsem gerek] [Zâyi' gel itme Necâti göz yaşı gevherlerin Ben anı hasret eline armağan itsem gerek] Ceng-i ğamdan çâk-i giribânı kılmazsañ halâş Haşre dek cevrüñle ney gibi figân itsem gerek Baña bu dirlik yiter kim cevrüñ ile öliceğ Nâmuñı seng-i mezârumda nişân itsem gerek Çün Necâti sırruñı fâş itdi 'aşkuñ lâ- cerem Düşürüp gözden anı ħ`âr-ı cihân itsem	Her gün ey meh-rû yoluñda terk-i cân itsem gerek Kâmet-i dil-cü için rûhı revân itsem gerek Başuma zülfin ucından irişen sevdâları Kışşa-i Yûsuf gibi bir dâsitân itsem gerek Ceng-i ğamdan çâk-i giribânı kılmazsañ halâş Haşre dek cevrüñle ney bigi figân itsem gerek Baña bu dirlik yiter kim cevrüñ ile öliceğ Aduñı seng-i mezârumda nişân itsem gerek Çâkeri fâş itdüğü-çün sırrumı gözüm yaşı Düşürüp gözden anı ħ`âr-ı cihân itsem gerek (Aynur, 1999: 158)

³¹ Tarlan ve Yılmaz neşirlerinde yer almayan gazel İlhan neşrinde şüpheli şiirler kategorisinde değerlendirilmiştir.

gerek (İlhan, 2023a: 567)	
TANIKLAR	
3 divan nüshası	1 divan nüshası Şiir Mecmuaları Kitabhane-i Meclis-i Şuara-yı Milli, no: 5499/335 (Yılmaz H., 2017: 71)
NECÂTİ	TÂCİ-ZÂDE CAFER ÇELEBİ (ö. 921/ 1515)
28 Nigârâ sende hatm olmuş güzellik tazelik terlik ³² Senüñ haqquñdadur haqqâ serir-i hüsne serverlik Ne zibâ yârsın yâ Rab bu hüsñ ü hulq ile sen kim İrişdi reng-i rüyuñdan gül-i hamrâya aḥmerlik Lebüñden mu'ciz-i İ'sâ irişdi Hızr u İlyâs'a Yüzüñden gün ziyâ almış ay alnuñdan münevverlik İrem bâğına ey gül-rû varur ta'lim virür her dem Şaçuñ reyḥâna sünbüllük kadüñ şimşâda 'ararlık Eridi nâr-ı hecrüñden Necâtî püte-i ğamda Sen anı ğam bucağında unıtduñ ol mıdur erlik (İlhan, 2023a: 568; Tarlan, 1963: 344; Yılmaz, 2015: 310)	28 Nigârâ sende hatm olmuş güzellik tazelik terlik Senüñ haqquñdadur ancak serir-i hüsne serverlik 'Aceb bu hüsñ-i hulq ile ne zibâ yârsın sen kim İrişmiş reng-i rüyuñdan gül-i güzlâra aḥmerlik Lebüñden mu'ciz-i İ'sâ irişdi Hızr u İlyâs'a Yüzüñden gün ziyâ tutmuş ay alnuñdan münevverlik İrem bâğına ey dil-ber varur ta'lim ider her dem Şaçuñ reyḥâna sünbüllük kadüñ şimşâda 'ararlık Eridi Caferüñ nâr-ı gamuñla püte-i ğamda Sen anı ğam bucağında koyasın bu mıdur erlik (Erünsal, 1983: 310)
TANIKLAR	
2 divan nüshası	2 divan nüshası Şiir Mecmuaları: Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi, no: 315 (Bulur, 2021: 381)
NECÂTİ	SABÂYİ (ö.?)
29 Ben gedâ çok görmişem қаpuñda iḥsân delim ³³ Yine ol dervâzeye gelmişem Allâh yâ kerim Luṭfuña mağrûr olup itdümse küstâḥâne	29 Ben gedâ çok görmişem қаpuñda iḥsân delim Yine ol deryüzeye gelmişem Allâh yâ kerim Luṭfuña mağrûr olup itdümse küstâḥâne

³² Tarlan ve Yılmaz neşirlerinde metne dâhil edilen bu gazel, İlhan neşrinde şüpheli şiirler kategorisinde değerlendirilmiştir.

³³ Tarlan ve Yılmaz neşirlerinde metne dâhil edilen bu gazel, İlhan neşrinde şüpheli şiirler kategorisinde değerlendirilmiştir.

<p>iş Şuçumı bildüm şehâ estâğfiru'llâhe'l- 'azîm Gel yemîn it bir daħi bu cürmi itme dir iseñ Pâdişâhum tevbe bi'smi'llâhîr-raħmânîr- rahîm Kesme bir sürçen atun ayağını ey şeh- süvâr Bî-edeb çok suç ider şâhuñ huzûrında nedim Merhamet kılmaz iseñ ey dişleri dürr-i 'Aden Ha Necâtî ha bir âvâre gözi yaşlu yetim (İlhan, 2023a: 569; Tarlan, 1963: 359; Yılmaz, 2015: 324)</p>	<p>iş Şuçumı bildüm şehâ estâğfiru'llâhe'l- 'azîm Gel yemîn it bir daħi bu cürmi kılmaz dir iseñ Pâdişâhum tevbe bi'smi'llâhîr-raħmânîr- rahîm Kesme bir sürçen atun ayağını ey şeh- süvâr Nâ-edeb çok suç ider şâhuñ huzûrında nedim Luṭfa mağrûr oluban Ṭür-ı Tecellî'de şehâ Ḥazrete çok dürlü küstâhâne söylermiş Kelim Sen mürüvvet kânısın rahmuñ na'imîn 'arz kıł Yohsa yakmak yiridür ben âşiyi nâr-ı cahîm Merhamet kılmaz iseñ ey dişleri dürr-i 'Aden Ha Şabâyî ha bir âvâre gözi yaşlu yetim (Kavaklık, 2008: 70)</p>
TANIKLAR	
<p>4 divan nüshası³⁴ Şiir Mecmuaları: Makedonya Milli Kütüphanesi, no: MSTII 25 (Krüezi, 2016: 72)</p>	<p>1 divan nüshası Şiir Mecmuaları: <i>Pervâne Bey Mecmuası; Mecmâ'u'n- Nezâir</i>; Milli Kütüphane, no: Yz A 803 (Gıynaş, 2017: 1896; Köksal, 2012: 1625; Gıynaş, 2009: 315)</p>
NECÂTÎ	MESÎHÎ (ö. 918/ 1512)
30	30
<p>Rüy-ı dildâra nazar eyle ki devletdür bu³⁵ Kime yüz tutar ise ulu sa'âdetdür bu Cân bağışlar söze geldükçe marîz-i 'aşka Şoralum gel dudağından ki ne hikmetdür bu Dökilür kıddini gördükçe nücüm-ı eşküm Serv-kadler çoğ olur katı kıyâmetdür bu Şafha-i ḥaddüñe ḥaṭ geldüğine incinme</p>	<p>Rüy-ı dildâra nazar eyle ki devletdür bu Kime yüz tutar ise ulu sa'âdetdür bu Cân bağışlar söze geldükçe marîz-i 'aşka Şoralum gel dudağından ki ne hikmetdür bu Dökilür kıddini gördükçe nücüm-ı eşküm Serv-kadler çoğ olur katı kıyâmetdür bu Şafha-i ḥaddüñe ḥaṭ geldüğine incinme Yine ey dost güzelligüne ḥüccetdür bu</p>

³⁴ Dört Divân nüshası da aynı nüsha ailesine mensuptur. Detaylı bilgi için bk. (İlhan, 2023a: 569).

³⁵ Tarlan ve Yılmaz neşirlerinde yer almayan bu gazel, İlhan neşrinde şüpheli şiirler kategorisinde değerlendirilmiştir. Gazel Milli Kütüphane'de 06 Hk 899 arşiv numarasında kayıtlı şiir mecmuasında Bâki'ye atfedilmektedir (Zararsız, 2018: 288).

Davi-i hüsne kemâli ile hüccetdür bu Ne ğam urmağa Necâti'ye gelürken tirün Cânı karşı çıkuben didi ne zaḥmetdür bu (İlhan, 2023a: 577)	Olma her hâra muşâhib ruh-ı rengin ile kim Reng ü büy ile bezenmiş gül-i cennetdür bu Micmer-i sinede kim yandı sipend-i dil ü cân Bir perî dacvetine ıtr-ı maḥabbetdür bu Zaḥm urmağa Mesihî'ye gelürken tirün Cânı karşı çıkuben didi ne raḥmetdür bu (Mengi, 2020: 244)
TANIKLAR	
1 divan nüshası	5 divan nüshası Şiir Mecmuaları: Kahire Milli Kütüphanesi, no: 212; Topkapı Sarayı Kütüphanesi, no: 1972; Fransa Ulusal Kütüphanesi, no: Suppl. Turc 388; Milli Kütüphane, no: 7301; Milli Kütüphane, no: 801 (Kılıç, M. H., 2017: 238; Bozyiğit, 2015: 437; Topkaya, 2019: 126; Öztürk, 2010: 31; Öztekkeli, 2015: 123)
NECÂTİ	TÂLİ'Î (ö. 925/1519)
31 Şalmışam baḥre gönül zevraḳını şâh oñara ³⁶ Dostlar himmet idün işimüz Allah oñara Beni güldürmez ise girye-i şeb-hiz şehâ Derd-mendün işini âh-ı seher-gâh oñara Ey gönül meykede küncini elünden koma kim Himmet-i pîr-i muğân işüni nâ-gâh oñara Zâhidün lâf u güzâfına şaḳın aldanma Vay aña kim işini mürşid-i güm-râh oñara Nice bir kıya felâketde Necâti'yi felek Bir gün ola kim anı luḫf issi şâh oñara (İlhan, 2023a: 577)	31 Şaldum engine gönül zevraḳını şâh oñara Dostlar n'olsa gerek işimüz Allah oñara Beni güldürmez ise girye-i şeb-hiz şehâ Derd-mendün işini âh-ı seher-gâh oñara Ey gönül meykede küncini elünden koma kim Himmet-i pîr-i muğân işüni nâ-gâh oñara Vâizün lâf u güzâfına şaḳın aldanma Vay aña kim kişiyi mürşid-i güm-râh oñara Tâli'iyi nice bir kıya felâketde felek Bir gün ola kim anı luḫf idüp şâh oñara (Gedik, 2022: 162)
TANIKLAR	
1 divan nüshası	1 divan nüshası Şiir mecmuaları Topkapı Sarayı Kütüphanesi, no: 1969 (Çelik B., 2015: 287)
NECÂTİ	ŞEM'Î (ö. 936/ 1529-30)

³⁶ Tarlan ve Yılmaz neşirlerinde bulunmayan bu gazel İlhan neşrinde şüpheli şiirler kategorisinde değerlendirilmiştir.

32	32
Eşk-i çeşmüm cüş idüp mevc eylesün deryâ gibi ³⁷ Çäk çäk olsun yaqalar dâmen-i şahrâ gibi Hidmete tursun şürâhî şem'-i bezm-ârâ gibi Nesne açmaz gönlümi câm-i mey-i hamrâ gibi Gonca vü câm u şürâhî ağız açmışlar tamâm Guşsa vü gamdan bu gün almak dilerler intikâm Tevbe vü zühd ü şalâhum 'âkıbet oldu tamâm Dostlar bizden melâmet ehline eyleñ selâm Servler şaf şaf turup gül şâhı dîvân eylemiş Nergis-i zerrîn külahın anda derbân eylemiş Hâr zulminden gelüp bülbüller efgân eyemiş Ey Necâtî perçemün çäk-i giribân eylemiş (İlhan, 2023a: 581)	Eşk-i çeşmüm cüş idüp mevc eylesün deryâ gibi Çäk çäk olsun yaqalar dâmen-i şahrâ gibi Hidmete tursun şürâhî şem'-i bezm-ârâ gibi Nesne açmaz gönlümi câm-i mey-i hamrâ gibi Sâkiyâ mey şun behâr eyyâmı gül devrânıdır Gonca vü câm u şürâhî ağız açmışlar müdâm Guşsa vü gamdan bu gün almak dilerler intikâm Tevbe vü zühd ü şalâhum 'âkıbet oldu tamâm Dostlar bizden melâmet ehline eyleñ selâm Sâkiyâ mey şun behâr eyyâmı gül devrânıdır Servler şaf şaf turup gül şâhı dîvân eylemiş Nergis-i zerrîn külahı ana derbân eylemiş Hâr-ı zulmetden gelüp bülbüller efgân eyemiş Baş açup her bir çiçek çäk-i giribân eylemiş Sâkiyâ mey şun behâr eyyâmı gül devrânıdır (Karavelioğlu, 2014: 129-130)
TANIKLAR	
1 divan nüshası	3 divan nüshası

Tablo incelendiğinde, XV-XVI. yüzyıllarda yaşamış Revânî, Şevkî, Âhî, Hayâlî, Cem Sultân, Serâyî, Celilî, Sâfi, Çâkerî, Cafer Çelebi, Sabâyî, Mesîhî, Tâlî'î ve Şem'î mahlaslı 14 şairin divan nüshalarında, *Necâtî Dîvânı* nüshalarında da bulunan 32 adet şiir tespit edilmektedir. Tanıklardan hareketle şiirlerin Necâtî'ye veya müştereklik gösterdiği diğer şairlere aidiyetine dair bazı değerlendirmelerde bulunmak mümkündür. Buna göre Revânî ile müşterek olan 1, 2, 3, 4, 5 ve 6 no.lu gazeller; Şevkî ile müşterek olan 11, 12, 13, 14,

³⁷ Tarlan ve Yılmaz neşirlerinde yer almayan bu manzume, *Şem'î Dîvânı*'nda 1 no.lu muhammesin 3, 5 ve 7 no.lu bentleridir.

15, 16 ve 17 no.lu gazeller; Âhî ile müşterek olan 18 no.lu gazel; Hayâlî ile müşterek olan 22 no.lu gazel; Serâyî ile müşterek olan 24 no.lu gazel 21-66 arası sayıları değişen miktarda *Necâtî Dîvânı* nüshalarında görülmekte ve bu durum aidiyet noktasında Necâtî lehine güçlü bir karine oluşturmaktadır. Revânî ile müşterek olan 7, 8 ve 9 no.lu gazeller; Celîlî ile müşterek olan 25 no.lu gazel; Sâfî ile müşterek olan 26 no.lu gazel; Çâkerî ile müşterek olan 27 no.lu gazel; Cafer Çelebi ile müşterek olan 28 no.lu gazel ve Sabâyî ile müşterek olan 29 no.lu gazel 2-15 arası sayıları değişen miktarda *Necâtî Dîvânı* nüshalarında tanıklanmaktadır. Revânî ile müşterek olan 10 no.lu gazel; Âhî ile müşterek olan 19 no.lu gazel; Hayâlî ile müşterek olan 20 ve 21 no.lu gazeller; Cem Sultân ile müşterek olan 23 no.lu gazel; Mesihî ile müşterek olan 30 no.lu gazel; Tâliî ile müşterek olan 31 no.lu gazel ve Şemî ile müşterek olan 32 no.lu gazel *Necâtî Dîvânı* nüshalarından sadece 1 adedinde mevcuttur. Taranılan 96 nüsha içerisinde 1-15 arası tanıklanma sayılarına sahip bu gazeller Necâtî aleyhine şüpheli bir durum oluşturmaktadır.³⁸

Şiir karışıklıkları ile zikrolunan şairlere odaklanıldığında çoğunun Necâtî gibi XV. yüzyılın ikinci yarısında yaşayıp XVI. yüzyılın ilk çeyreğinde vefat ettiği görülmektedir. Dikkat çekici olan ise şairlerden hemen hemen yarıya yakını ile Necâtî'nin çeşitli vasıtalarla temasta bulunmuş olmasıdır. Şevkî ve Tâliî Kastamonu ve Manisa'da Necâtî ile beraber bulunan ve dolayısıyla Necâtî'nin şiir tedrisinden geçen şairler olarak bilinmektedir (İlhan, 2023a: 124-126). Âşık Çelebi'nin (ö. 979/1572) delaletiyle Revânî, Âhî, Mesihî ve Şemî ile Necâtî'nin aynı şiir meclisinde buldukları ve bu bağlamda Necâtî ile bu şairlerin irtibat halinde oldukları söylenebilir.³⁹ Cezerî Kasım Paşa (Sâfî) Necâtî'nin temasta bulunduğu bir diğer şairdir. Necâtî, paşaya bir kaside sunmuştur.⁴⁰ Necâtî ile teması bazı karinelerle sabit olan bu şairlerin yanında Tâcîzâde Cafer Çelebi'nin, hayatı boyunca II. Bâyezid'in çevresinde çeşitli görevlerle bulunmuş olması hasebiyle Necâtî ile irtibatı kuvvetle muhtemeldir. Hayâlî ve Celîlî'nin doğum tarihleri itibarıyla, Cem Sultân'ın ise siyasi saiklerle Necâtî ile teması ihtimal dâhilinde değildir.

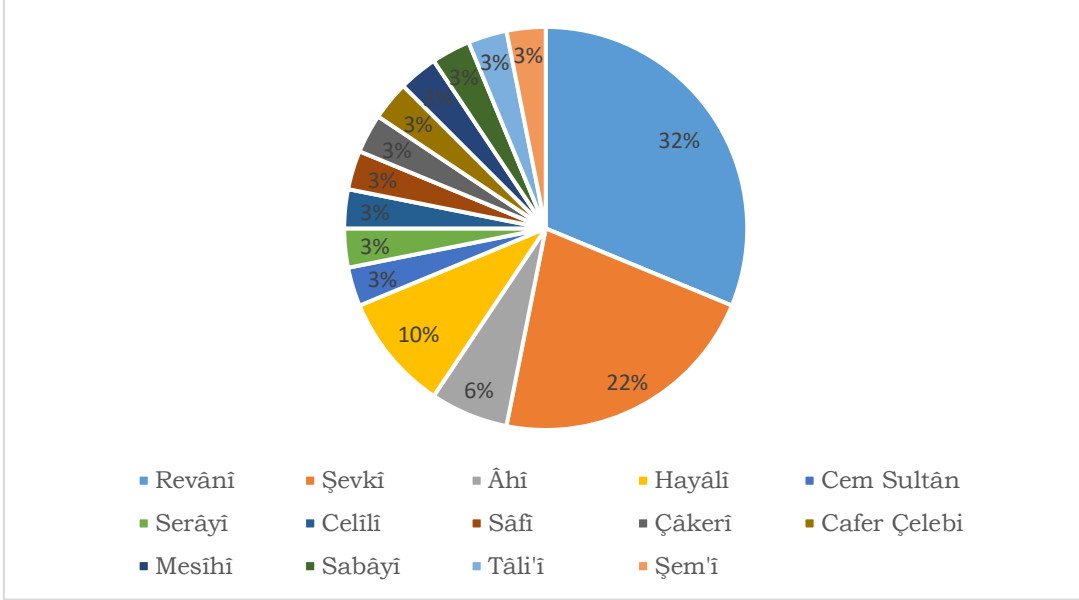
Toplam 32 adet şiirin 17 adedi Revânî ve Şevkî divanlarında tespit edilmiştir. Bu durum ele alınan karışma hususu üzerinde bu iki şairin etkinlik düzeyini göstermektedir. Hayâlî'de üç gazel ve Âhî'de iki gazel karışıklık gösterirken

³⁸ Tanık sayısı az olan bu şiirler İlhan neşrinde tenkitli neşre dâhil edilmemiş olup şüpheli şiirler başlığı ile gösterilmiştir (İlhan, 2023a: 557).

³⁹ *Âşık Çelebi Tezkiresi*'nde Necâtî'nin Manisa'da şehzade Sultan Mahmûd'un yanında nişancı olarak bulunduğu esnada bir iş için Edirne'ye II. Bâyezid'e gittiği, dönüşte İstanbul'a uğrayarak Mesihî, Âhî, Revânî ve Şemî'nin dâhil olduğu bir şiir meclisinde bulunduğu nakledilmektedir (Kılıç, 2018: 666).

⁴⁰ İlhan neşrinde 26 no.lu kasidedir.

diğer şairlerde sayı tek bir gazele düşmektedir. Aşağıda yer alan grafikte karışıklığa uğrayan şiirlerin sayısına göre şairler üzere dağılımı oransal olarak verilmiştir.

Şekil: Müşterek şiirlerin şairlere göre oransal dağılımı

2. Karışıklığın Muhtemel Sebepleri

İki şairin birbirlerinden habersiz bir biçimde aynı manzumeyi kaleme almış olmasının mümkün olamayacağı düşünüldüğünde bir şiirin birden fazla şaire atfedilmesi ve metin kaynaklarında da buna dair kayıtların bulunması bazı sebeplere işaret etmektedir. Yazma eserin üretim süreçleri de göz önünde bulundurulursa yazar, okuyucu ve müstensih'in sebeplerin oluşumunda rol oynadığı söylenebilir. Meseleye Necâtî şiirleri açısından yaklaşıldığında yelpaze, nazire şiir geleneği ve bu gelenekle doğrudan ilişkili olan selh, ilmam, sirkat-i şiir, müşaare ve müşterek şiir kavramları ile genişlemektedir. Necâtî'nin şiir muhitindeki konumu da göz önünde bulundurulduğunda Necâtî şiirlerinin veya Necâtî'ye atfedilen şiirlerin başka şairlerle müşterek olması şu sebeplerle izah edilebilir:

2. 1. Necâtî'nin Klasik Türk Şiirindeki Konumu ve Tesiri

Necâtî, deyim, atasözleri, ilişki sözleri, tabirler vb. kalıp sözler temelinde inşa ettiği şiir diline gelenek, görenek, inanış vb. Türk kültürüne ait unsurları da eklemeyerek şiirde Türkçe duyuş ve düşünüşü sağlamış; sonraları Bâkî ile temsil edilecek ve olgunlaşacak olan klasik üslubun temelini atmıştır. Tezkirelerde Fars şiirinden ayrışma ve kendi şiir tarzını ortaya koyma

noktasında övülen Necâtî, bilhassa XV. ve XVI. yüzyıl şairleri üzerinde derin tesirler bırakmıştır. Öyle ki XVI. yüzyılda şiire başlamış olan şairler arasında Necâtî'ye nazire şiir kaleme almayan çok az şairle karşılaşılır. Buna nazire mecmualarında tespit edilen, Necâtî'nin 141 adet şiirine 253 şair tarafından yazılan 1083 adet nazire şiir delil olarak gösterilebilir. Çoğunluğu XVI. yüzyıl şairleri olmak üzere 52 şair, Necâtî'nin 30 gazelini tahmis/ tesdis etmiştir. XVI. yüzyılda tertip edilen her dört şiir mecmuasının üçünde; XVII. ve XVIII. yüzyıllarda tertip edilen her iki şiir mecmuasının birinde Necâtî'nin şiirlerinin yer aldığı belirlenmektedir (İlhan, 2023a: 590). Bilhassa XVI. yüzyılda Necâtî şiirlerinin elden ele dolaşması, Necâtî'nin şiir meclislerinin aranan şairi olması, Necâtî okunurluğunun diğer şairlerle kıyasa mahal bırakmayacak bir düzeyde yüksek olması Necâtî adına büyük bir başarı olmakla beraber bahse mevzu olan şiirlerde görülen karışıklığa vesile olucu bir fonksiyonu da icra ettiği söylenebilir.

Bir şairin içinde bulunduğu çağda veya sonraki yüzyıllarda diğer şairlerce örnek alınması ve şiirlerinin çeşitli mahfillerde dolaşıma girmesi, şairin etki düzeyi ile paralel olarak şiir karışıklıklarının görülme ihtimalini artırmaktadır. Söz gelimi klasik Türk şiirinin önde gelen şairlerden olan Bâkî'nin (ö. 1008/1600) kendisinden sonra gelen şairler üzerindeki etkileri, şiirlerine yazılan nazireler, tahmis ve tesdislerle, tezkirelerde yer alan değerlendirmelerle ve Bâkî'nin izinden giden şair sayısıyla belirlenebilmektedir.⁴¹ *Bâkî Divânı*'nın 240 yazması olduğu tahmin edilmekte ve bu sayı yüzyıllar içerisindeki Bâkî okunurluğunu gözler önüne sermektedir (Öztürk, 2022: 411). Şiir muhitindeki bu üstün konumuna bağlı olarak Bâkî'nin şiirlerinin başka şairlerle karıştığı veya başka şairlerin şiirlerinin de Bâkî'ye atfedildiği tespit edilmiştir. Gelibolulu Âlî (bk. Aksoyak, 2005), Âşık Çelebi (bk. Kaplan, 2016), Âzerî İbrahim, Bağdatlı Rûhî, Celilî, Ehli, Esirî, Firâkî, Gelibolulu 'Âlî, Hasbî, Hayâlî Bey, İbn Kemâl, 'İlmî, İshâk Çelebi, Mânî, Mesîhî, Nâmî, Cafer Çelebi, Nev'î, Revânî ve Zâtî (bk. Kaplan, 2018) divanlarında aynı şiiri bulundurmakla Bâkî ile müşterektirler. Benzer bir durumdan XVI. yüzyılın bir diğer önemli şairi Hayâlî (ö. 965/1557) için de bahsedilebilir. Etki düzeyi yüksek şairlerden biri olan Hayâlî'nin 53 adet divan nüshası temin edilmiş ve yapılan karşılaştırmalarla Mesîhî, Hayâlî-i Gülşenî, Necâtî, Kemâl Paşa-zâde, Hatâyî, Figânî, Kabûlî ve Âhî divanlarında da benzer şiirler tespit edilmiştir (Çelik Vural, 2022: 139-144). Şiir karışıklıklarının önüne geçmek için bazen şairler tarafından alınan önlemlere de şahit olmaktayız: Fuzûlî (ö. 963/1556), *Farsça Divânı*'nın dibacesinde, şiirlerinin aynı mahlası taşıyan başka şairlerin şiirleriyle karışmaması adına o zaman için kullanılmayan bir mahlası tercih

⁴¹Nazire müessesesine bağlı olarak teşekkül eden Bâkî mektebi ve Bâkî'nin klasik Türk şiirindeki konumu için şu çalışmaya bakılmalıdır: (Kaplan, 2022: 25-106).

edişinden bahsetmiştir (Tarlan, 1950: 7). Gelibolulu Ahmed (ö.?) ile aynı mahlası taşımasından ötürü şiirlerinin karışabileceği uyarısında bulunan dostuna Ahmed Paşa'nın (ö. 902/1496-97), "benim kelimelerimin onun şiiri addedilmesi gam değil, yeter ki onun boş sözleri bana isnat edilmesin" dediği *Latîfî Tezkiresi*'nde nakledilmektedir (Canım, 2018: 126). Bu örnekler şairlerin kendi etki düzeylerinin farkında olarak şiir karışıklıklarına karşı takındığı bilinç düzeyini göstermektedir.

2. 2. Yazma Metin Üzerinde Müstensih Hataları ve Müdahaleleri

Günümüz kitap yazım ve basım yöntemlerinden farklı olarak yazma eserler yazar, müstensih, mücellit, müzehhip ve okuyucunun dâhil olduğu bir üretim sürecine tabidirler. Süreç, hattatların metni varaklara kaydetmesi ile başlar. Bu esnada derkenarlarda ve metin içerisinde tezhipler, minyatürler, serlevhalar ve cetveller için boşluk bırakılır. Sonraki aşamada müzehhipler devreye girerek boşlukları çeşitli tezyinatla süslerler. Eserlerin yazım süreçleri bazı değişkenlikler göstermekle beraber genel sıralama bu minvaldedir (Roxburg, 2012: 455). Yazma eserlerde görülen bu dinamik yapı, tasarruf sahibi kimselerin esere çeşitli müdahalelerde bulunabildiği bir zemine kapı aralamaktadır. Metin açısından meseleye yaklaşıldığında eseri kopyalamakla meşgul müstensihler, esere diğer meslek gruplarına nazaran çok daha fazla etki etmektedirler.

İstinsah, Arapça "nesh" kökünden türemiş olup, "bir kitabın yahut yazılı metnin nüshasını çıkarma, onu harfi harfine kopya etme" anlamlarına gelmektedir. Kopyalama eylemini yapan kimselere "kâtip, verrâk, nâsîh, nessâh, müstensih" denmekteydi (Bozkurt ve Kaya: 2001: 369). Müstensih ile ilgili bu temel belirlemeler, kopyalama eyleminin mekanik dokusu bağlamında müstensih ile yazma eser arasına görece bir mesafe koysa da uygulamalara bakıldığında bu mesafenin çok ötesine geçildiği rahatlıkla söylenebilir. Basit bir "kopyacı" olmanın ötesinde müstensih "*öncelikle bir okur, ardından bir eleştirmen ve son olarak da yazmaları çoğaltan bir erken dönem yayıncısıydı*" (Pehlivan, 2014: 110). Metinde gördüğü dil bilgisi yanlışlarını düzeltme, metnin imlasını kendi konuşma dili özelliklerine (bk. Onur, 2023) ve aruz hususiyetlerine göre düzenleme (bk. Aksoyak, 2008), metin ekleme, çıkarma ve metnin kurgusunu değiştirme (bk. Pehlivan, 2014), metni tenkitli neşir gibi birkaç metinden hareketle teşkil etme⁴² müstensihlerin metin üzerindeki tasarruflarına örnek olarak zikredilebilir.⁴³ Müstensih metne bilinçli olarak herhangi bir müdahalede bulunmasa bile kıskançlık, yorgunluk, dikkatsizlik

⁴²İstinsah esnasında birden fazla nüshanın temel alındığı yazım süreci "bulaştırma"; ortaya konan yeni nüsha "bulaştırılmış nüsha" veya "karışık metin" olarak ifade edilmektedir (Maas, 2011: 18; Polat, 2015: 268).

⁴³Müstensih tasarrufları ile ilgili detaylı bilgi için bk. (Ercan ve Hocoğlu Alagöz, 2018).

ve bilgisizlik eseri metinde çeşitli yazım hatalarına yol açabilmektedir. Aynı mahlası kullanan şairlerin şiirlerini birbirlerine atfetme, aynı aruz tefilesine sahip farklı mahlasları birbirine karıştırma, bir veya iki harf değişimi farklılıkları bulunan mahlasları ayırt edememe ve mahlas beytinde geçen cins bir ismi özel isim sanıp mahlas olarak kaydetme hata türlerinden bazılarıdır (Açıkgöz, 2017: 170-172). Necâti'nin kâtiplerle ilgili kaleme aldığı eleştirel bir şiirinden hareketle kâtiplerin, kendi kıskançlıkları veya diğer şairlerin yönlendirmeleriyle istinsah edilen şiirin şairini küçük düşürme sadedinde bazı yazım hatalarında bulunabilecekleri ifade edilmektedir (Avşar, 2009: 105).⁴⁴

Tasarruf ve hatalara bakıldığında aynı şiirin farklı şairlere ait divan nüshalarında görülmesinde müstensihlerin de rol oynadığını söylenebilir. Özellikle pek çok nüshaya sahip divanlarda nüshaların ihtiva ettiği şiir sayılarında görülen farklılıklar müstensihlerin zaman içerisinde divana yeni şiirleri ekleme eğiliminde olduğunu göstermektedir.⁴⁵ “Müstensihler ve tertip edenler, şaire ait olan veya ona ait olduğunu sandıkları şiirleri istinsah veya tertip ettikleri divan nüshalarına almakta bir sakınca görmemişlerdir” (Erünsal, 2006: 20).⁴⁶

Necâti Divânı nüshalarında yer alan ve başka şairlerle müşterek olan şiirlerin bazılarında da müstensih müdahaleleri sezilmektedir. Hayâlî ile müşterek olan 20 no.lu gazel, Mesîhî ile müşterek olan 30 no.lu gazel, Tâli'î ile müşterek olan 31 no.lu gazel ve Şem'î ile müşterek olan 32 no.lu gazel *Necâti Divânı*'nın Mısır Milli Kütüphanesi'nde 18 arşiv numarasında kayıtlı “Musavver Divân-ı Necâti” isimli nüshasında tanıklanmaktadır. Şiirlerin yüze yakın divan nüshası içerisinde yalnızca bir tanesinde tanıklanıyor oluşu şüpheli görünmekte ve dört şiirin de aynı nüshadan temin edilmesi dikkatleri müstensihe yöneltmektedir. Şüca Şirâzî (ö.?) tarafından 988/1580 tarihinde tamamlanan bu nüsha, içerisinde Necâti, Karamanlı Nizâmî, Cezerî Kâsım Paşa (Sâfi) ve Ahmed Paşa divanlarının olduğu bir divan mecmuasındadır. Çeşitli minyatürleri barındıran bu nüsha, 112 adet gazelin bazı beyit, mısra ve kelime değişiklikleri ile iki, üç ve dört kez tekrarı ile dikkat çekmektedir. Şücâ

⁴⁴Avşar, ilgili manzumenin son beyti olan
Nün ile cimi bir yire yazmaz şu korğudan
Ki ide Necâti lafzına nâ-gâh işâreti

beytinden hareketle böyle bir ihtimalin varlığına işaret etmektedir.

⁴⁵Bu hususla ilgili *Bâkî Divânı* nüshaları örnek olarak verilebilir. İki yüze yakın divan nüshasından erken dönemde istinsah edilenlerde geç dönemdekilere nazaran daha az şiir bulunduğu tespit edilmiştir (Öztürk, 2022: 411).

⁴⁶*Şah İsmail Hatâyî Divânı* nüshaları üzerinde değerlendirmelerde bulunan Muhsin Macit, şairin ölümünden sonra kaleme alınan divan nüshalarına müstensihlerin marifetiyle Nesîmî, Şeyhî, Karamanlı Nizâmî ve Ahmed Paşa'nın şiirlerinin eklendiği tespitinde bulunmaktadır (Macit, 2017: 274). Bu durum müstensihlerin başkalarına ait olduğu kesin olan şiirleri istinsah ettikleri nüshaya almaları noktasındaki eğilimlerine örnek teşkil etmektedir.

Şirâzî'nin *Necâtî Dîvânî*'ni kopyalaması esnasında en az dört farklı divan nüshasından faydalandığını gösteren bu durum, müstensih'in metne olan müdahale sınırlarına da işaret etmektedir (İlhan, 2023a: 361-363). Başka divan nüshalarında ve şiir mecmualarında Necâtî lehine tanıklanmayan bu şiirlerin Şücâ Şirâzî marifetiyle Necâtî'ye atfedildiği ortadadır. Hayâlî ile müşterek olan 21 no.lu gazelde de benzer bir süreç takip edilmektedir. Gazel, Millet Yazma Eser Kütüphanesi Reşid Efendi Koleksiyonu 774/1 arşiv numarasında kayıtlı *Necâtî Dîvânî* nüshasında yer almaktadır. Nüsha Fuzûlî, Bâkî ve Hayâlî divanlarının da yer aldığı bir divan mecmuasındadır (İlhan, 2023a: 400). Nüshada *Hayâlî Dîvânî*'nin de bulunması, müstensih'in Hayâlî'ye ait bir şiiri Necâtî'ye atfetmesine yol açmış olmalıdır. Revânî ile müşterek olan 9 no.lu gazel ile Sabâyî ile müşterek olan 29 no.lu gazel dörder adet *Necâtî Dîvânî* nüshasında tanıklanmaktadır. Bu nüshaların aynı nüsha ailesine mensup olduğu tespit edilmiştir.⁴⁷ Şu halde bu iki gazelin bir şekilde divan nüshalarının birine Necâtî adına dâhil edildiği ve sonrasında ilk metinden örnek alan diğer müstensihlerin aidiyeti tekrar ettikleri söylenebilir. Cem Sultân ile müşterek olan 23 no.lu gazel Edirne Selimiye Yazma Eserler Kütüphanesi Selimiye Yazmalar Koleksiyonu 22 Sel 2144 arşiv numarasında kayıtlı *Necâtî Dîvânî* nüshasında derkenarda yer almaktadır (İlhan, 2023a: 559). Gazelin nüsha tamamlandıktan sonra müstensih veya okuyucu tarafından derkenara eklenmesi ve bu esnada karışıklığın vuku bulması ihtimal dâhilindedir.

2. 3. Nazire Müessesesi ve Sirkat-i Şiir Hususu

Klasik Türk şiir geleneğinde *nazire*, gerek şiire yeni adım atmış şairler için, gerek şiirde deneyim kazanmaya başlayan şairler için gerekse şiirde özgünlüğe ulaşan tecrübeli şairler için temrin, meşk, tetebbu, cevap, iddia, muhavere ve mutayebe fonksiyonlarını gerçekleştirici önemli bir müessese olarak konumlanmaktadır. Kuruluş yıllarından itibaren görülmeye başlayan nazire şiirler, şiirin gelişimine, geleneğin oluşmasına ve klasikleşmeye paralel olarak gittikçe artan ve çeşitlenen bir ivmeyle takip edilir olmuştur. İlk nazire mecmuasının, klasik Türk şiirinin Fars şiirinden ayrışması ve kendi mecrasını bulması adına ciddi adımların atıldığı XV. yüzyılda kaleme alınması bu manada tesadüf değildir. “*Daha bu dönemde yani klasik Türk şiirinin ilk oluşum evrelerinde yaygınlaşan nazire söyleme, zamanla bir gelenek halini almış ve önemini hiçbir dönemde yitirmeksizin bu şiirin devrini tamamlamasına kadar devam etmiştir*” (Köksal, 2006: 91). Nazire mecmualarında kayıtlı binlerce şiirden ve tezkirelerde yer alan değerlendirmelerden anlaşılacağı üzere bir şairin kendisinden daha iyi olduğunu düşündüğü başka bir şairin şiirini

⁴⁷ Bu hususa dair bulguların temin edildiği kaynak metne tabloda değinildiğinden burada tekraren işaret edilmemiştir.

esas olarak kafiye, vezin ve redif ortaklığıyla yeni bir şiir kaleme alması olumlanmış ve şairler bu manada teşvik edilmiştir. Kural ve kaideleriyle belirli bir çerçeveye sahip nazire müessesesi, şairlerin kendilerini yetiştirip geliştirdikleri bir “şiir akademisi” veya “şair okulu” hüviyetindedir.⁴⁸

Her kuralın bir istisnası her düzenlemenin istismara açık bir tarafı olabileceği cihetiyle nazire yazımında da zaman zaman bazı usulsüzlükler görülür. Bunlar nazire şiirin taklit, esinlenme, etkilenme ve öykünme zeminine dayalı doğal yapısı ve klasik Türk şiir geleneğinin şairlere sunduğu ortak kelime, mana ve mecaz dünyası ile yakından ilişkilidir. Şair, nazire yazacağı zemin şiiri kelime ve mana değişiklikleri vasıtasıyla aşmaya çalışır. Bu noktada her nazirenin – şairi bunu iddia etmemiş de olsa- temel aldığı zemin şiirden daha güzelinin yazılabileceği iddiasını taşıdığı söylenebilir. “Tanzir edilen şiirdeki güzellikleri yakalama ve onu geçme gayreti”ne bağlı olan bu iddia “diğer bütün sebeplerin üstünde, nazirenin tanımıyla da ilgili önemli bir saik” olarak tespit edilmektedir (Köksal, 2006: 97). Lafız ve manada çeşitli oynamalar yapmak suretiyle özgün bir mana yakalama, orijinal bir hayale ulaşma, farklı temsil ve bağdaştırmalara temas etme nazire şiirden beklenen çıktılardır. Kuru bir kopyacılıktan öteye geçmediği, lafız ve manada zemin şiire bağlı kaldığı noktada nazire şiir, “sirkat-i şiir” yani şiir hırsızlığı bağlamında değerlendirilmektedir. “Başkasının mülkünde gizlice gezinmeyi seven bir edip, orada karşısına çıkan ve metin bütünlüğü taşıyan bir ürünün tamamını sırf tembelliğinden, edebî yetersizliğinden, açgözlülüğünden kaynaklanan bir hırsla torbasına atmaya çalışıyorsa veya küçük bir parçasıyla yetiniyor, lâkin eserine yedirip gerçek sahibinin dahi tanıyamayacağı kadar değiştirmeyi başaramıyorsa, “hırsız” sıfatını almaya hak kazanmıştır” (Özgül, 2005: 64).

Zemin şiirden kopya edilen unsurların çeşidine ve miktarına göre sirkat-i şiir, bazı türlere ayrılmakta ve bu türlere uygun kavramlarla adlandırılmada bulunmaktadır: Lafız ve mana değiştirilmeden şiirin tamamının alınmasına “nesh/intihal”; lafız değiştirilmiş ancak manada herhangi bir değişikliğe gidilmemişse “selh”; lafızla beraber mana da az çok değiştirilmişse “ilmam” sirkat-i şiirin şubeleri olarak derecelendirilirdi (Özgül, 2005: 54; Kaplan, 2023: 331).⁴⁹ Sınırlı da olsa zemin şiirden farklılaşma emareleri gösterilmesi nedeniyle kaynaklarda selh ve ilmama müsamahakâr yaklaşıırken neshin söz konusu olduğu durumlar şair için utanç vesilesi olarak zikredilirdi.⁵⁰ Bir

⁴⁸Cemal Kurnaz, nazire müessesesini “şair okulu” metaforu ile izah etmektedir. Detaylı bilgi için bk. (Kurnaz, 2007).

⁴⁹ Kaynak metinler ışığında klasik Türk şiirinde intihalın konumu ve intihal çerçevesinde oluşan terminoloji ile ilgili detaylı bilgi ve değerlendirmeler için bk. (Kaplan, 2017).

⁵⁰ Selh ve ilmama olan müsamahakâr yaklaşım, bu kavramların ardına saklanarak ciddi intihallere sebebiyet vermiş olmalı ki Sünbülzâde Vehbî (ö. 1224/1809) şu dörtlüğü yazma gereği duymuştur:

başka hoş karşılanan durum olarak tevârüd, aynı dönemde yaşayan iki şairin birbirlerinden habersiz olarak aynı mısra veya beyti kaleme almaları olarak tanımlanmaktadır (Sertkaya, 1999: 191). Düşük bir ihtimal olarak görülse de klasik Türk şiirinin ortak kelime, mana ve mecaz dünyası dikkate alındığında tevarüdün de ihtimal dâhilinde olduğu değerlendirilmektedir.⁵¹ Tezkire ve divanlarda başarılı nazirelerin övüldüğü; kuru taklitçilikten öteye gidemeyen şiir hırsızlarının da yerildiği görülmektedir. Necâtî (ö. 914/1509) “eskilerin sözlerini şiirine katmaktan sakın! Zira zarafet meclisinde onun alıcısını bulamazsın”⁵²; Fehîm (ö. 1057/1647) “açgözlü şairlerde insaf kalmamış. Zira mazmuna kanaat eylemeyip (koca bir) divanı çalıp çırpır”⁵³; Sünbülzâde Vehbî “şiir hırsızlarına dil kesme (cezası) gereklidir”⁵⁴ derken bu husustaki tepkilerini ortaya koymaktadırlar.

Necâtî ile beraber farklı şairlere ait divan nüshalarında görülen şiirlere bakıldığında bazıları için küçük kelime farklılıklarından bahsetmekle beraber çoğunluğu itibarıyla herhangi bir değişikliğe uğramadan tekrar edildiği söylenebilir. Şiir karışıklıklarının diğer tüm muhtemel sebepleri bir kenara bırakılırsa salt bu ayniyet, ortada bir intihal durumunun olduğuna işaret etmektedir. Serâyî ile müşterek olan 24 no.lu gazel net olarak bir intihali örneklendirmektedir. Zira gazelin müellif hattı ile teşkil edilmiş bir nüshada yer aldığı ifade edilmektedir (Kolunsağ, 2016: 82). Şu durumda Serâyî şiiri bizzat alıp *Dîvân*'ına kendi adına eklemiştir. Şiirin Necâtî'ye aidiyetine dair en önemli karine ise 60 divan nüshası ve biri *Pervâne Bey Mecmuası* olmak üzere 11 şiir mecmuası tanığıdır.⁵⁵ 1 no.lu gazel, 32 adet *Necâtî Dîvânı* nüshası ve

Kudemânın bulup âsârını gencine-misâl
Ettiler cümle harâmî gibi yağmâ-yı sühân
Selh ü ilmâm ü tevârüd diye sonra çalışır
Aybını setre nice düzd-i tûvânâ-yı sühân

(Karataş, 2005: 68)

[Eskilerin hazine misali eserlerini/ sözlerini haramiler gibi yağma ettiler. Sonrasında ise bu söz hırsızları yaptıkları ayıpları selh, ilmam ve tevarüd diye gizlemeye çalışırlar.]

⁵¹ Bu hususta Hasan Kaplan'ın tespiti önem arz etmektedir:

“*Divan edebiyatı belli bir şiir geleneği etrafında hayat bulmuştur. Bu edebiyatta gelenek; şekilden muhtevaya, hayalden söyleyişe kadar birçok konuda belirleyici olmuştur. Zaman içinde âdeta şairlerin üzerinde uzlaştıkları ortak ve belirli bir mecaz, teşbih, telmih ve mazmun dünyası meydana gelmiştir. Bu da şairlerin zamanla aynı hayallere yer vermelerine, benzer söyleyişler içinde bulunmalarına sebep olmuştur. Bu sebeple bilerek veya bilmeyerek tevârüd denilebilecek mısralar, beyitler ortaya çıkmıştır*” (Kaplan, 2017: 49).

⁵² Şakın geçmişlerün sözün getirüp şirüne katma

Şatamazsın zarâfet meclisinde zinhâr anı (İlhan, 2023a: 1324)

⁵³ Fehimâ şâirân-ı bû'l-hevesde kalmamış inşâf

Ķanâ'at eylemez mazmûna dîvânı çalar çırpır (Karataş, 2005: 67)

⁵⁴ SirĶat-i şîr idene ĶaĶ-ı zebân lâzımdır

Böyledir şer-i belâgatte fetâvâ-yı sühân (Özgül, 2005: 59)

⁵⁵ Bu noktada şüpheli olan durum Serâyî'nin Necâtî'ye ait tek bir şiiri *Dîvân*'ına eklemiştir olmasıdır. Necâtî'den birkaç yıl önce *Dîvân*'ını teşkil eden Serâyî'nin, Necâtî'ye ait pek çok

biri *Pervâne Bey Mecmuası* olmak üzere 4 şiir mecmuasında Necâtî adına bulunmaktayken 1 divan nüshası ve ikisi *Pervâne Bey Mecmuası* ile *Mecmâ'u'n-Nezâir* olmak üzere 4 şiir mecmuasında Revânî'ye ait olarak gösterilmektedir.⁵⁶ Sadece 1 divan nüshası ile 1 şiir mecmuasında Revânî adına yer alan 6 no.lu gazel 66 divan nüshasında ve 2 şiir mecmuasında Necâtî adına tanıklanmaktadır. 11, 12 ve 13 no.lu gazeller 48 *Necâtî Dîvânı* nüshasında bulunuyorken sadece 1 divan nüshasında Şevkî adına yer almaktadır. Aynı şekilde 15 no.lu ve 16-17 no.lu gazeller 39 ve 59 adet *Necâtî Dîvânı* nüshasında tanıklanmakta iken yalnızca 2 ve 1 adet *Şevkî Dîvânı* nüshasında bulunmaktadır.⁵⁷ 22 no.lu gazel 22 divan nüshası ve biri *Pervâne Bey Mecmuası* olmak üzere 6 şiir mecmuasında Necâtî'ye ait olarak gösterilmekteyken sadece 1 divan nüshasında Hayâlî adına yer almaktadır. Veriler, şiirlerdeki bu karışıklıklara müstensih müdahalelerinin yanında intihal bağlamında da yaklaşılması gereğini ortaya koymaktadır.

Tezkirelerde yer alan bazı bilgiler ve alan yazında şiir intihallerine dair hazırlanan bazı çalışmalar, karışıklığa uğrayan ve Necâtî lehine çok fazla tanık sayısına sahip şiirlerin karışıklığının muhatabı diğer şairlerce aşırıldığını desteklemektedir. Söz gelimi Revânî ile Necâtî şiirlerini karşılaştıran Ahmet Tanyıldız, “mükerrer” gazellerin görülme sebepleri arasında Revânî'nin intihal yapmış olma ihtimaline de yer verir (Tanyıldız, 2015: 22). Osman Fikri Sertkaya ve Ahmet Atilla Şentürk Revânî'nin açıkça intihal yaptığı kanaatindedirler (Sertkaya, 1999: 197; Şentürk, 1995: 89-90). Mükerrer şiirlerden ve erken dönemde istinsah edilen divan nüshasında yer alan bir kayıttan hareketle Necâtî'nin, şiirlerine nazire yazmamasını salık verdiği meşhur şiirinde⁵⁸ muhatabın Mihri Hâtun (ö. 920/1514-15) değil de Revânî

şiirden neden bu şiiri seçtiği hususu karanlıktır. Necâtî ve Serâyî'nin aynı şiir meclisinde bulunup karışıklığa uğrayan gazelleri müştereken nazmetmeleri de olasıdır. Ancak başta buna dair bir kayıt olmak üzere elde bu olasılığı mümkün hale getirebilecek karineler bulunmamaktadır.

⁵⁶ Aynı şiirin *Pervâne Bey Mecmuası*'nda hem Necâtî'nin hem de Revânî'nin nazire şiiri olarak takdim edilmesi şiir karışıklıklarının nazire mecmualarına da sirayet ettiğinin göstergesidir.

⁵⁷ Musa Tılfarlıoğlu bu gazellere dair kaleme aldığı çalışmalarında karışıklığın muhtemel sebepleri arasında müşterek şiir yazma geleneğine de işaret etmektedir. Detaylı bilgi için bk. (Tılfarlıoğlu, 2022a: 443; Tılfarlıoğlu, 2022b: 815).

⁵⁸ *Latîfî Tezkiresi*'nde Mihri Hâtun'a hitaben yazıldığı iddia edilen şiir şu şekildedir:

Ey benüm şîrûme nazîre diyen
Çıkma râh-ı edebden eyle hâzer

Dime kim uşda vezn ü kâfiyede
Şîrüm oldı Necâtî'ye hem-ser

Harfî üç olmağ ile ikisinün
Bir midür fil-ħakîka 'ayb ü hüner

(İlhan, 2023a: 1327)

olabileceği ifade edilmektedir (İlhan, 2024: 167). Rumeli şairleri arasındaki şiir aşırımları üzerine araştırmada bulunan Halil Çeltik, Necâtî ile şiir karışıklıklarına muhatap olan Hayâlî ve Mesîhî'yi de intihal bağlamında ele almaktadır (Çeltik, 2005: 100). Çalışmamızın benzer bir versiyonu *Hayâlî Bey Dîvânı* nüshaları temelinde gerçekleştirilmiş ve “kendi ününü artırmak düşüncesiyle” başkalarına ait şiirlerin Hayâlî tarafından *Dîvân*'ına dâhil edilmesi de bir ihtimal olarak değerlendirilmiştir (Çelik Vural, 2022: 145). Şairler arası görülen atışmalarda intihalin de mevzubahis olduğu tespit edilmekte ve Mesîhî ile Zâtî arasındaki atışmalara yer verilmektedir (Aydın, 2014: 220). Sehî Bey, Revânî'deki şiir hırsızlığına dair latife olsun diye şu beyti yazdığını belirtmektedir:

İlüñ ma'nisin almasın Revânî

Aña hayr itmez aħır Ka'be haqqı (İpekten vd., 2017: 102)

[Revânî başkalarının manasını şiirinde kullanmasın. Kâbe hakkı için bu durum ona fayda sağlamaz.]

Latîfi, Zâtî ile Revânî'nin birbirlerinin şiirlerini aşımakla kanlı bıçaklı olduklarını ifade etmektedir (Canım, 2018: 247). Ayrıca Hayâlî'nin yapmış olduğu sirkat-i şiir hususlarında Meşrebî'nin (ö. ?) yazdığı eleştirel bir şiire değinmektedir (Canım, 2018: 486). Hamdullah Hamdi (ö. 909/1503)'nin *Dîvân*'ından alıntılanan şu manzume Necâtî'nin yaşadığı devirde şiir hırsızlığının yaygınlığını göstermesi bakımından dikkate değerdir:⁵⁹

Şu'arâ-yı zamânenüñ varı

Birbirinden uğurlar eş'arı

'Aybdur bu didüm birine didi

Zî-hüner cerr iderse cerrârı (Özyıldırım, 1999: 234)

[Zamanın şairlerinin tek yaptığı birbirlerinden şiir aşımaktır. Birisine bu yaptığınız ayıptır dediğimde bana “dilencinin/hırsızın diğer bir dilenciği/hırsız soyması ancak hüner olabilir” dedi.]

[Ey benim şiirime nazire söyleyen (şair). Edepsizlik etmekten sakın! İşte vezin ve kafiyede şiirim Necâtî'nin şiiri ile eşitlendi deme! Her ikisi de üç harften oluşmakla (hiç) ayıp ve hüner bir olur mu?]

⁵⁹ Latîfi Tezkiresi'nde bu şiirin Revânî ve Zâtî hakkında söylendiği ifade edilmektedir (Canım, 2018: 247).

SONUÇ

Kendine has üslup özellikleriyle klasik Türk şiirinde bilhassa XV. ve XVI. yüzyıl şairleri üzerinde derin tesirler bırakan Necâti'nin, başkalarının şiirlerinden mana, hayal ve kelime aşırımlarına ve kopyacılıktan ileri gitmeyen şairlere karşı tahammülsüzlüğü bu hususta kaleme aldığı şiirlerinden anlaşılmaktadır. Divan nüshalarında yer alan şiirleri ile diğer şairlerin divan nüshalarında yer alan şiirleri karşılaştırıldığında Necâti'nin endişelerinde hiç de haksız olmadığı ortadadır. Zira yapılan taramalarla *Necâti Dîvânı* nüshalarında değişen sayılarda tanıklanan 32 şiirin Revânî, Şevkî, Âhî, Hayâlî, Cem Sultân, Serâyî, Celîlî, Sâfî, Çâkerî, Cafer Çelebi, Sabâyî, Mesihî, Tâli'î ve Şem'î mahlaslı 14 şairin divan nüshalarında da yer aldığı tespit edilmiştir. Şairlerin büyük çoğunluğunun Necâti ile aynı devrede yaşadıkları ve bazılarının Necâti ile doğrudan temaslarının olduğu anlaşılmıştır. Şiirlerden 16 adedi, 21-66 arası divan nüshasında tanıklanmakla Necâti'ye aidiyet noktasında ön plana çıkmaktadır. Kalan 16 adedi ise 96 nüsha içerisinde 1-15 arasında nüsha tanığına sahip olmakla Necâti aleyhine şüpheli bir durum teşkil etmektedir.

Çalışmada şiirlerin Necâti'ye atfedilmesi ve aidiyeti noktasında bazı karineler çerçevesinde tespitlerde bulunulmuştur. 20, 21, 30, 31 ve 32 no.lu gazeller, *Necâti Dîvânı*'nın yanında başka divan metinlerinin de olduğu divan mecmuası nevinden bir nüshada Necâti adına tanıklanmaktadır. 9 ve 29 no.lu gazeller, aynı nüsha kolundan gelen dörder adet *Necâti Dîvânı* nüshasında yer almaktadır. 23 no.lu gazel, bir adet *Necâti Dîvânı* nüshasının derkenarında yer almaktadır. Yukarıda sıra numaraları belirtilen gazellerde görülen karışıklıklarda müstensihlerin etkisinin olduğu kuvvetle muhtemeldir. Necâti lehine çok fazla nüsha tanığına sahip 1, 6, 11, 12, 13, 15, 16, 17 ve 22 no.lu gazellerde karışıklığın sebepleri arasında şiir hırsızlığı da değerlendirmeye alınmıştır. Karışıklığın muhatabı olan Revânî, Hayâlî ve Mesihî hakkında tezkirelerde yer alan şiir aşırımlarına yönelik ifadeler ve alan yazında bu şairlerle ilgili intihal bağlamında yapılan çalışmalar bu değerlendirmeye dayanak oluşturmaktadır. Serâyî'nin müellif hattı ile teşkil ettiği *Dîvân*'ında Necâti'nin 60 adet *Dîvân* nüshasında tanıklanan 24 no.lu gazelin yer alması, yine intihal ihtimalini akla getirmektedir.

Tüm bunların neticesinde, bir şiirin şairine aidiyetinin tespitinde, divan nüshasında yer alıyor oluşunun tek başına yeterli bir delil olarak görülmemesi gerektiğini düşünmekteyiz. Nitekim müstensih ve şairden kaynaklanan bazı nedenlerle aynı şiirler farklı şairlere ait divan nüshalarında yer alabilmektedir. *Necâti Dîvânı* nüshaları bağlamında yapmış olduğumuz bu çalışma şimdiki

değın hazırlanan benzeri çalışmalara katkı sağlamakta ve yazma eserlere şüphe nazarıyla yaklaşılması gereğini ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

AÇIKGÖZ, Cenk (2017), “Hayâlî Bey Dîvânı’nın Harfû’l-Yâ’ Bölümündeki 95 ve 96. Gazeller Kime Ait?”, *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 2, s.s. 1-8.

AKSOYAK, İsmail Hakkı (2005). “Gelibolulu Mustafa ‘Âlî ve Bâkî’nin Münasebetleri (Kühü’l-ahbâr ve Divanlarına göre)”, *Osmanlı Araştırmaları Prof. Dr. Mehmed Çavuşoğlu’na Armağan-1*, Cilt: 25, s.s. 69-82.

AKSOYAK, İsmail Hakkı (2008). Osmanlı Şairlerinin “Aruz Tasarrufları” ve Araştırmacıların Gereksiz Müdahaleleri, *Turkish Studies*, Cilt: 3, Sayı: 6, s.s. 388-403.

AKDAĞ, Ahmet (2013). *Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi’ndeki 19hk2207 Numaralı Şiir Mecmuası*, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.

AKTO, Tansel (2016). *Atatürk Kitaplığı Belediye Yazmaları K.000007 Numarada Kayıtlı Bir Şiir Mecmû’ası*, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul.

ALTIN, Dilber (2017). *Mevlana Müzesi Kütüphanesindeki 2456 Numaralı Şiir Mecmuası*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.

ARSLAN, Tülin (2018). *İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Kütüphanesindeki ŞR 60 ve 89 Numaralı Şiir Mecmuaları*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

ATİK, Arzu (2003). *Celîlî Dîvânı (3b-46a)*, Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.

AVŞAR, Ziya (2009). “Necâtî’nin Kâtiplerle İlgili İki Şiiri”, I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu Ölümünün 500. Yılında Şair Necâtî Anısına, Kocaeli: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, s. s. 100-107.

AVŞAR, Ziya (2017). *Revânî Divanı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-196374/revani-divani.html>

AYDIN, Abdullah (2014). “Divan Şairleri Arasında Şair ve Şiire Dair Atışmalar”, *Turkish Studies*, Cilt: 9, Sayı: 7, s.s. 213-237.

- AYNUR, Hatice (1999). *15. YY. Şairi Çâkerî ve Divânı*. İstanbul: Yenilik Basımevi.
- AZAP, Samet (2010). *Koyunoğlu Müzesi Kütüphanesindeki 11452 Numaralı Şiir Mecmuası*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- BAKA, Şermin (2014). *Milli Kütüphane YZ. A 801 Numaralı Mecmua*, Yüksek Lisans Tezi, Giresun Üniversitesi, Giresun.
- BELENKUYU, Bekir (2013). *Topkapı Sarayı Kütüphanesi Revan No: 1972’de Kayıtlı Mecmû’a-i Eş’âr (vr. 80b-160a)*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- BIÇAK, Benay (2017). İngiltere British Library’deki Or. 7085 Numaralı Şiir Mecmuası (Metin-İnceleme), Yüksek Lisans Tezi, On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- BOZKURT, Nebi ve KAYA, Nevzat (2001). “İstinsah”, Diyanet İslam Ansiklopedisi, C. 23, s.s. 369-371.
- BOZYİĞİT, Esra (2015). *Topkapı Sarayı Kütüphanesi Revan No: 1972’de Kayıtlı Mecmû’a-i Eş’âr (vr. 280b-360a)*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- BOZYİĞİT, Esra (2021). *Taşlıcalı Yahya Bey Divânı*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- BULUR, Elif Nur (2021). *Süleymaniye Kütüphanesi Çelebi Abdullah 315 Numarada Kayıtlı Mecmû’atü’l-Eş’âr ve’l-Gazeliyyât (İnceleme-Metin)*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara.
- CANIM, Rıdvan ve DURMUŞ, Tuba Işınsoy (2018). *Şevkî Divânı*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-210484/sevki-divani.html>
- CANIM, Rıdvan (2018). *Tezkiretü’ş-şu’arâ ve Tabsiratü’n-Nuzamâ*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-216998/latifi-tezkiretus-suara-ve-tabsiratun-nuzama.html>
- CERGİBOZAN, Halil İbrahim (2017). *Milli Kütüphane’de Kayıtlı 06 MİL YZ A 7300 Numaralı Mecmua-ı Sırrî Adlı Şiir Mecmuası*, Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi, Şanlıurfa.
- ÇAĞLAYAN, Ömer (2022). *Alevî-Bektâşî Kültür Enstitüsü Arşivi 24 Numarada Kayıtlı Şiir Mecmuasının Transkripsiyonlu Metni ve Mecmuaların Sistematik*

Tasnifi (MESTAP) Göre Tasnifi, Yüksek Lisans Tezi, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, İzmir.

ÇAKMAKÇI, Hümeysra (2019). *Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihad Tarlan Koleksiyonu 68 Numarada Kayıtlı Cem'ü'n-Nezâir İsimli Şiir Mecmuası (1b-47b)*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi SBE, İstanbul.

ÇAYLAK, Özkan (2010). *Mecmû'a-i Eş'âr (Hamidiye 1186) 1b-50a Yapraklarının Tenkitli Metni*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

ÇELİK, Büşra (2015). *Topkapı Saray Kütüphanesi Revan No: 1969'da Kayıtlı Mecmû'a-i Eş'âr (vr. 1-168) (İnceleme-Metin)*, Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.

ÇELİK VURAL, Büşra (2021). *Hayâlî Bey Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin-Dil İçeriği Çeviri)*, Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.

ÇELİK VURAL, Büşra (2022). *Dîvân-ı Hayâlî Bey Nüshalarında Şaire Ait Olmayan Şiirler*, *Türkbilig*, 43, 135-146.

ÇELTİK, Halil (2005). "Rumeli Şairlerinde İntihal ve Tevarüd", *Hece*, Cilt: 9, Sayı: 7, s. s. 100-104

ÇOLAK, Esra (2014). *Ali Emiri Manzum 674'teki Şiir Mecmuası (Vr. 151a-200b)*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

DONUİK, Suat (2011). *Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan Bölümü 59 Numarada Kayıtlı Mecmû'a-i Eş'âr İsimli Şiir Mecmuası (1a-70b)*, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.

EFE, Zahide (2020). *İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi "TY 1724" Numarada Kayıtlı Şiir Mecmuasının Transkripsiyonlu Metni ve Mecmuaların Sistemik Tasnifi Projesine (MESTAP) Göre Tasnifi*, Yüksek Lisans Tezi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Osmaniye.

ERCAN, Özlem ve HOCAOĞLU ALAGÖZ, Kadriye (2018). "Metin Neşri Çalışmalarına Bir Katkı: Müstensihlerin İmlâ Tasarrufları ve Kullandıkları Rumuzlar", *Diyalektolog*, Sayı: 19, s. s. 149-178.

ERSOYLU, İ. Halil (1989). *Cem Sultân'ın Türkçe Dîvânı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

ERTEK MORİOÇ, Yasemin (2003). *Eğirdirli Hacı Kemâl'in Câmîü'n-nezâir'i*, Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.

ERÜNSAL, İsmail E. (1983). *The Life and Works of Tâcî-zâde Ca'fer Çelebi, With a Critical Edition of His Dîvân*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

ERÜNSAL, İsmail E. (2006). "Divan Neşirlerinde Karşılaşılan Güçlükler I: Güvenilir Bir Metin Tesisi", *Osmanlı Araştırmaları*, Sayı: 27, s. s. 17-45

EVREN, Battal (2013). *Mecmua-i Gazeliyyat-ı Kadim*, Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Üniversitesi, Nevşehir.

GEDİK, Nusret (2022). *Tâli'î Türkçe Dîvân*. İstanbul: Yeditepe Yayınları.

GIYNAŞ, Kamil Ali (2009). *Milli Kütüphanedeki Yz A 803 Numaralı Mecmuanın Transkripsiyonlu Metni*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.

GIYNAŞ, Kamil Ali (2017). Pervane Bey Mecmuası, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-194492/pervane-bey-mecmuasi.html>

GÖK, Selim (2013). *Milli Kütüphane'ye Kayıtlı 06 MİL YZA 485 Nolu Mecmu'a-i Eş'âr (İncelem-Metin)*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

GÜLERYÜZ, Özlem Seçkin (2008). *Süleymaniye Kütüphanesi Fatih Bölümü 4078 Numarada Kayıtlı 16. Yüzyıla Ait Bir Şiir Mecmuası (51a-100b)*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

GÜNEŞ, Hasan Ali (2015). *Mecmua-i Eş'âr (Houghton Ktp. Ms Turk 59) İnceleme-Karşılaştırma Metin*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

İLHAN, Enes (2023a). *Necati Bey Divanı: Metin - Bağlamlı Dizin-İşlevsel Sözlük*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

İLHAN, Enes (2023b). "Necâtî Örnekleminde Şiir Mecmualarında Yer Alan Bilinmeyen Şiirlerin Aidiyetine Dair Yöntem Teklifi". *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 191-226.

İLHAN, Enes (2024). Mihrî Hâtun Mu Revânî Mi? "Ey Benüm Şiirüme Nazire Diyen" Kim?, *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi*, Sayı: 20, s.s. 148-170.

İPEKTEN, Haluk, KUT, Günay, İSEN, Mustafa, AYAN, Hüseyin ve KARABEY, Turgut (2017). *Heşt Bihişt*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-78460/tezkireler.html>

KAÇALIN, Mustafa Sinan (T.b). *Âhî Divanı*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-78356/ahi-divani.html>

KAPLAN, Hasan (2016). “İki şair bir şiir I”. *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED]*, Sayı: 56, s. s. 1031-1062.

KAPLAN, Hasan (2017). “Divan Edebiyatında İntihal: Alıntı mı Çalıntı mı?”. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı: 40, s. s. 39-98.

KAPLAN, Hasan (2018). “Bâkî'nin Basılı Divanlarında Yer Almayan Şiirleri Ve Divanının Bir Nüshası Üzerine Bazı Notlar”. *International Journal of Language Academy*, Cilt: 6, Sayı: 2, s. s. 223-253.

KAPLAN, Hasan (2022). “Klasik Türk Edebiyatının Aktüelinde Bâkî”, *Bâkî Kitabı*, İstanbul: DBY Yayınları, s. s. 25-106.

KAPLAN, Hasan (2023). “Bir Münazara (Seyf ü Kalem) İki Şair: Ahmedî ve Ahmed-i Rıdvan”, II. Uluslararası Türkiyat Kongresi, Çankırı: Çankırı Karatekin Üniversitesi Yayınları, s. s. 329-359.

KARAGÖZ, Duygu (2013). *Mecmûa-i Gazeliyat (Milli Kütüphane 06 HK 319/1) İnceleme-Metin*, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.

KARAKAŞ, Mesut (2018). *Sivas Ziya Bey Yazma Eserler Kütüphanesindeki 375 Numaralı Şiir Mecmuası*, Yüksek Lisans Tezi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.

KARAKOÇ, Karden (2019). *Milli Kütüphane '06 Mil Yz A 3291' Numarada Kayıtlı Şiir Mecmuasının Transkripsiyonlu Metni ve “Mecmuaların Sistematik Tasnifi Projesi'ne (MESTAP) Göre Tasnifi*, Yüksek Lisans Tezi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Osmaniye.

KARAMAN, Yüksel (2016). *British Library Or 4129 Nolu Yazma Şiir Mecmuası*, Yüksek Lisans Tezi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.

KARAMUK, Cansu (2017). *Bibliothèque Nationale France 386 Numaralı Şiir Mecmuası*, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.

KARATAŞ, Turan (2005). “İntihâl Terimi Etrafında Bazı Tespitler”. *Hece*, Cilt: 9, Sayı: 7, s. s. 65-68.

KARAVELİOĞLU, Murat A. (2014). *Şem'i Divânı, Prizrenli Şem'i*. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.

KAVAKLIK, Rüstem (2008). *On Beşinci Yüzyıl Şairi Sabâyî ve Divançesi*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

KAVAKLIYAZI, Ahmet (2010). *Koyunoğlu Müzesi Kütüphanesindeki 13450 Numaralı Mecmuanın Transkripsiyonlu Metni*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.

KAZAN NAS, Şevkiye (2018). *Celîlî Dîvânı*. Ankara: <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-211944/celili-divani.html>

KILIÇ, Filiz (2018). *Meşâ'irü's-şu'arâ*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-210485/asik-celebi-mesairus-suara.html>

KILIÇ, Melike Hande (2017). *Kahire Milli Kütüphanesindeki 212 Numaralı Şiir Mecmuası*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.

KILIÇ, Zeynep (2017). *İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Nadir Eserler Bölümü TY-615 Numarada Kayıtlı Bulunan Mecmû'a-yı Gazeliyyât*, Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.

KIRAN, Fatih (2011). *Klasik Türk Şiirine Ait Bir Mecmû'a-i Eş'ar*, Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Niğde.

KOLUNSAĞ, İbrahim (2016). *Serâyî Dîvânı (Notlandırılmış Metin)*, Doktora Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi, İstanbul.

KORKMAZ, Levent (2013). *Mecmû'a-i Eş'âr (Süleymaniye Kütüphanesi Tahir Ağa 285)*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

KOYUNCU, Dicle Gizem (2018). *İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi T-3031 Numarada Kayıtlı Mecmû'a-i Eş'âr*, Yüksek Lisans Tezi, Bülent Ecevit Üniversitesi, Zonguldak.

KÖKSAL, M. Fatih (2006). *Sana Benzer Güzel Olmaz Divan Şiirinde Nazire*. Ankara: Akçağ Yayınları.

KÖKSAL, M. FATİH (2012). *Mecma'u'n-Nezâ'ir*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/56057,mecmaun-nezair-edirneli-nazmi-pdf.pdf?0>

KÖLEMEN, Sema (2011). *Nuruosmaniye Kütüphanesi 4962 Numaralı Mecmua (247a-324b Transkripsiyonlu Metin-İnceleme)*, Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.

KRÜEZİ, Meryem (2016). *XVIII. Yüzyıla Ait Bir Mecmua (Makedonya Milli Kütüphanesi MST II/25)*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

- KUL, Fadime (2020). *Mecmû'a-i Eş'âr Süleymaniye Kütüphanesi Aşir Efendi Koleksiyonu 458/1 (Vr. 33b-59b)*, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.
- KURNAZ, Cemal (2007). *Osmanlı Şair Okulu*. Ankara: Birleşik Yayınevi.
- KUŞ, Hilal Emine (2023). *İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Ty 1951 Numarada Kayıtlı Şiir Mecmuası (İnceleme-Metin-Mestap'a Göre Tasnif)*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- MAAS, Paul (2011). "Metin Tenkidi", *Stemmatik Tenkitli Metin Neşrinde Soy-Ağacı Yaklaşımı*, İstanbul: Küre Yayınları, s. s. 9-40.
- MACİT, Muhsin (2017). "Şah İsmail Ahmet Paşa Divanı'nı okudu mu?", *Bilig*, Sayı: 80, s. s. 265-278.
- MENGİ, Mine (2020). *Mesîhî Dîvânı*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-272452/mesihi-divani.html>
- ONUR, Samet (2023). "Ali'nin Kıssa-i Yûsuf'undaki Karışık Lehçeliliğin Nedeni Üzerine", *Dil Araştırmaları*, Cilt: 17, Sayı: 33, s. s. 177-190.
- OYTUN, Elif (2014). *Nuruosmaniye 4968 Nolu Şiir Mecmuası vr.1a-64b*, - Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- ÖZGÜL, M. Kayahan (2005). "İntihâl'den Çalıntı'ya İntikal'den Alıntı'ya", *Hece*, Cilt: 9, Sayı: 7, s. s. 52-64.
- ÖZTEKKELİ, Sedat (2015). *Millî Kütüphane 201 Numarada Kayıtlı Mecmû'a-i Eş'âr, (vr. 1-65)*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- ÖZTÜRK, Furkan (2022). "Bâkî Divanı'nın Eleştirel Neşirleri ve Yeni Bir Neşrin Gerekliği Üzerine", *Bâkî Kitabı*, İstanbul: DBY Yayınları, s. s. 399-420.
- ÖZTÜRK, Sibel (2010). *Mecmu'a-yı Eş'ar*, Yüksek Lisans Tezi, Yozgat Bozok Üniversitesi, Yozgat.
- ÖZYILDIRIM, Ali Emre (1999). *Hamdullah Hamdî ve Dîvânı*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-78375/hamdullah-hamdi-divani.html>
- ÖZYÖN, Cemal (2013). *Mecmua-i Gazeliyyat. Milli Kütüphane, 06 HK. 319/1*, Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Üniversitesi, Nevşehir.

POLAT, Ali (2019). *İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi T752 Numarada Kayıtlı Mecmua'nın Transkripsiyonlu Metni ve Şiir Mecmualarının Sistematik Tasnifine Göre Tasnifi*, Yüksek Lisans Tezi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Osmaniye.

POLAT, Salahattin (2015). *Metin Tenkidi*. İstanbul: İFAV Yayınları.

Revânî. *Dîvân-ı Revânî*. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, no: 5664.

Revânî. *Dîvân-ı Revânî*. Millet Yazma Eserler Kütüphanesi, no: 178.

ROXBURGH, David J. (2012). "Kitaba dair yeni keşifler", Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII, Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı, İstanbul: Turkuaz Yayınları, s. s. 453-492.

SAMANCI, Metin (2013). *Mecmû'a-i Nezâ'ir Hasan Hüsnü Paşa N.(1031) 150b-250a İnceleme-Tenkitledi Metin*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

SELVİTOPU, Leman (2019). *İBB Atatürk Kitaplığı Bel_Yz_K_0336 ve Bel_Yz_K_0700 Numaralarda Kayıtlı Şiir Mecmualarının "Mecmuaların Sistematik Tasnifi Projesi"ne (MESTAP) Göre Tasnifi*, Yüksek Lisans Tezi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir.

SERTKAYA, Osman Fikri (1999). "Tevârüd mü? Adaptasyon mu? Nazîre mi? Yoksa İntihâl Yani Sirkat-i Şiir mi?". *İlmî Araştırmalar*, Sayı: 7, s. s. 191-199.

SEVGİ, Ahmet ve SEVİNDİK, Hakan (2016). *Cezerî Kasım Paşa Sâfî Dîvânı*. Konya: Palet Yayınları.

SUNGUR, Necati (1994). *Âhi Dîvânı*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

ŞEKER, Büşra (2019). *Millî Kütüphane 06 YZ A 7521 Numaralı Şiir Mecmuası (İnceleme-Metin)*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara.

ŞENTÜRK, Ahmet Atilla (1995). *Necâti Beğ'in Sultan Beyazıt Methiyesi ve Bazı Gazelleri Hakkında Notlar*. İstanbul: Enderun Kitabevi.

TANYILDIZ, Ahmet (2015). "Necâti ve Revânî Divânlarındaki Mükerrer Gazeller Üzerine". *Hikmet - Akademik Edebiyat Dergisi*, sayı: 1, s.s.10-24.

TAPSIZ, Fatma (2019). *İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi 10740 Numaralı Şiir Mecmuasının "Mecmuaların Sistematik Tasnifi Projesi"ne (MESTAP) Göre Tasnifi*, Yüksek Lisans Tezi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Osmaniye.

- TARLAN, Ali Nihat (1950). *Fuzûlî'nin Farsça Dîvânı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- TARLAN, Ali Nihat (1963). *Necâtî Bey Dîvânı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- TARLAN, Ali Nihat (1992). *Hayâlî Bey Dîvânı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- TAŞDEMİR, İpek (2014). *Milli Kütüphanedeki 06 Hk 319 Numaralı Mecmû'a-i Gazeliyyat (79a-154b)*, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- TEMUR, Zuhâl (2013). *Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan Bölümü 59 Numarada Kayıtlı Mecmû'a-i Eş'âr İsimli Şiir Mecmuası*, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- TILFARLIOĞLU, Musa (2022a). Bu şiirler kimin I?, *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 27, s. s. 442-461.
- TILFARLIOĞLU, Musa (2022b). Bu şiirler kimin II?, *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 31, s. s. 813-835.
- TOPKAYA, Volkan (2019). *Fransa Ulusal Kütüphanesi Suppl. Turc 388 Numaralı Şiir Mecmuası (İnceleme, Metin ve Mestap'a göre Tasnifi)*, Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi, Kars.
- TUNÇ, Semra ve SEVGİ, Ahmet (2015). "Livâyî Bey Mecmû'ası", *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 34, s. s. 313-352.
- TURGUT, Elif (2013). *16. Yüzyıla Ait Bir Şiir Mecmuasının İncelenmesi (1b-50a)*, Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul.
- UÇAR, Abdullah (2022). "Berlin Devlet Kütüphanesi Ms. Or. Oct. 3058'de Kayıtlı Şiir Mecmuasının Mestap'a Göre Tasnifi", *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 16, s. s. 200-246.
- YALÇIN, Erdal (2017). *XIX. Yüzyıla Ait Bir Şiir Mecmuası (v.: 2016b-410a)*, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş.
- YAMAN, Yalçın (2014). *Âhî Dîvânı: İnceleme-Tenkitli Metin*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- YAVUZ, Beytullah (2018). *Milli Kütüphane Adnan Ötüken Koleksiyonu: 06 HK 984'te Kayıtlı Mecmû'a-i Eş'âr (VR.1-135)*, Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.

- YILDIRIM DEMİR, Sibel (2017). *Mecmû'a-i Nezâ'ir Hasan Hüsnü Paşa N.(1031) 1b-50a İnceleme-Tenkitli Metin*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- YILMAZ, Hanım (2017). *Mecmûa-i Gazeliyyât-ı Türkî (Metin-İnceleme-Dizin)*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- YILMAZ, Müslüm (2019). "Sehî Bey'in Şiirlerinin Necâtî Bey'in Şiirleriyle Karşılaştırılması", *Türkiyat Mecmuası*, Cilt: 29, Sayı: 1, s. s. 215-48.
- YILMAZ, Ozan (2015). *Necâtî Bey Dîvânı*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- YILTER, Sait (2006). *Mecmû'a-i Kasâ'id ve Gazeliyyât (Mecmû'a-i Devvâvîn), (Hâlet Efendi Mülhâkı, Süleymaniye Ktp. No: 245)*, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- ZARARSIZ, Şeyma Nur (2018). *Milli Kütüphane Ankara-Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu'nda 06hk899 Arşiv Numarası ile Kayıtlı "Mecmû'a-yı Eş'âr" (Metin-İnceleme-Sözlük-Tıpkıbasım)*, Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.